لیکوال : ډاکتررحمت ربی زیرکیار

د ډیورنډ ترون د حقوقواوسیا ست په تله کی

EXAMINING THE DURAND AGREEMENT WITHIN LAW AND POLITICS

By Dr. Rahmat Rabi Zirakyar
Independent Scholar, U.S.A.
zirakyar1234@yahoo.com

ترڅوچه پښتونخواخپلواکه شوی نه وی، یوه بی مسولیته اووروسته پاتی سیمه به وی اودهرناورین زړی به پکی کرل کیږی .

ننتوځ Introduction

دپاکستان واکمنان په دی پوهیږی چی برتانویانود پاکستان دجوړولوپوری د ډیورنډ لیکی ته د بین المللی لیکی په سترګه نه ووکتلی. پخپله ډیری برتانوی رسمی چینی ددغی حقوقی ادعاسپیانوی کوی . دبیلګی په توګه یوه پام وړرسمی چینه اقتباسوم: په (۱۸۹۳ز)کال کی د ډیورنډ ترون دغه « لیکه دهند د سرحدی لیکی په څیرنه تشریحوی، بلکه دامیر[عبدالرحمان خان ۱۸۸۰ تر ۱۹۰۱ ز] دقلمرودختیزواوسهیلی سرحدونواوپه دوه حکومتونوپوری د مربوطونفوذی ساحوحدود تشریحوی، هدف دبرتانوی امریت ارتول دی نه دهند د سرحد.» (۱۹۲۵) :

Ketabton.com

" The Line was not described [in the 1893 treaty] as the boundary of India, but is the eastern and southern frontiers of the Amir's[Abdur Raman, 1880 – 1901] dominions, and the limits of the respective spheres of influence of the two governments, the object being the extension of British authority, and not that of the Indian frontier." Military report on Afghanistan (classified), general staff, India, Government of India press, 1925, p. 69. Quoted in Louis Dupree, Afghanistan, 1980 edition, p. 767.

امیرعبدالرحمان په انګریزی نه پوهیده. ایا هغه د ډیورنډ دترون کوم پښتو یافارسی متن لاسلیک کړی دی؟ دشوروی یرغل پرضددافغانانودجهادپه مهال (۱۹۷۹ ـ ۱۹۸۹ز)کلونوکی دډیورنډ لیکه چیرته وه؟ د «پاک» تکی پخپله دپاکستان په ترکیبی نوم کی طایفوی نظام

(c) ketabton.com: The Digital Library

(caste system) منعکسوی، په داسی حال کی چه محمدعلی جناح دهند یانوسره دګډ حکومت نه ویره لرله ځکه چی دهغه په تحلیل هلته به د برتانویانوله وتلونه وروسته طایفوی نظام رامنځته شی. ایاپه پښتونخواکی پښتانه دطایفوی نظام دبقایاولاندی په کړاواخته نه دی؟ ختیزاولویدیزجرمنی دشمالی اوسهیلی ویتنام په شان یوملت شواوهانکانګ په چین کی خپل شو. ولی پښتونخوالا همهغسی داستعماری اوبی هویته حالت په لوموکی ښکیل ساتل شویده؟
د« پاکستان» په ترکیبی نوم کی دوه ځلی د« الف » توری راغلی دی:
اصلاً یوه الف (A) افغانیه تمثیلوله اودوهم الف افغانستان. پښتونخواپه تاریخی، ملی، حقوقی مبارزوی اوکلتوری لحاظ دافغانیی اوافغانستان سره کلک تړاولری، نه دپاکستان سره.
بنګالیان دپاکستان دنوم اوتبعیضی سیاست سره په ټکرکی شول اوخپل بنګلادیش یی په (۱۹۷۱) کی جوړکړ.
هندهغه ځای وه چی برتانیه یکی کلکه ټپی کیدلای شوه. ددغه زخم دمخنیوی لپاره برتانیی افغانستان ته داړی چینګی کړی. په بله وینا، دبرتانیی دامپراتوری دفاع په هند کی پرته وه اودهند دفاع په افغانستان کی. د(۱۸۳۸ز) کال په نیمایی کی انګریزانودرنجیت سنګ اوشړل شوی شاه شجاع سره دری اړخیزه تړون وکړ. ددغه تړون له مخی شپړمیاشتی وروسته انګریزانوپه افغانستان وروداګل خودملی اسلامی پاڅون په مقابل کی یی ماتی وخوړه. د ګندمک تړون (۱۸۷۹ز) چی دافغانستان اوانګریزددوهمی جګړی لمبی یی رسماً غلی کړی په افغانستان وروتپل شو. ددی تړون په اکله په یوه مخفی حکومتی لیک (فا رین دیپا رتمینت، سیکریت) کی چی په لندن کی دهند دچارووزیرته استول شوی و، ځانګړی خوښی ښودل شوی وه :

" But we thought, and still think, that the arrangements entered into with Yakub Khan and Gandumak were the best that could then be made."

Lord Lytton and others(Government of India foreign department, Secret) to viscount Cranbrook (Her Majesty`s Secretary for India, 7/1/1880 (Afghanistan), in: Cabinet papers: Cab./class No.37/ piece No.1, 1880, No.1.Public Record office/London.

په دی تړون کی افغانستان په تحت الحمایه (نیمه مستعمره) واوښت : افغانستان په خپل بهرنی اود فاعی سیاست کی د برتانیی مشوری ته اړشو. دغه شان په ستراتیژیک لحاظ دافغانستان ختیزی اوجنوب ختیزی سیمی د برتانوی هند دکنترول لاندی ورغلی، اوپه دی ډول افغانستان له دینه محروم شوچی بحرته ازاده لاره ولری. دغه محرومیت په ټول افغانستان کی دراتلونکی اقتصادی پرمختګ او د ملی ټولني د جوړولو مخی ته یوغټ پاټک واچاوه.
دنیمه مستعمره یاتحت الحمایه حالت په شرایطوکی په افغانستان باندی څه دپاسه دیارلس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونه وروسته(۱۲نوامبر۱۸۹۳ز) دډیورنډ تړون وروتپل شو. دبرتانیی اوافغانستان داړیکوپه اکله له ارتر جیمس بلفور نه واوری چی دبرتانیی دامپراتورانه سیاست یوه وتلی څیره وه. بلفورچی له ۱۹۰۲تر۱۹۰۵زکلونودبرتانیی ستروزیر(صدراعظم) وه، داسی ویلی وه : « موږدهغه [افغانستان] سره دری غتی جګړی کړی دی....ددی لپاره چی افغانستان دوست کړواوپه ځان پوری یی وتړو، موږکله زور، کله ګواښ، اوکله بډی(رشوتونه) کارولی وو. افغانستان حتماً دوست نه شو.»
" She was certainly not become friendly." Committee of Imperial Defence Papers: Cab./ Class No.38/piece No.1;16/12/1902-No.12.
دډیورنډ تړون(۱۲نوامبر۱۸۹۳ز) دجنګ اوګواښ په چاپیریال کی رامنځته شو. ددغه تړون لاسلیک کوونکی دبرتانوی هند وزیرمارتیمرهینری ډیورنډ اوامیرعبدالرحمان خان معرفی شوی دی، خود تړون د دواړوژبوپه متن باندی
لاس لیکونه Signatures لاتراوسه چانه دی لیدلی!امیر عبدالرحمن په خپله ژوندلیکنه Autobiography کی یوه لیک ته ګوته نیولی ده چه دهغه مهال برتانوی وایسر ورته استولی وه. عبدالرحمان خان دغه لیک «عملاً یوالتیماتوم»(پراکتیکلي ان التیماتم) ګڼلی وه. التیماتوم ته وروستنی غوښه غوښتنه ویلی شو.
ددغی غوښی غوښتنی ردکول یانه منل په ضمنی ډول دامانالری چی مذاکره به تم کیږی، یا په بین الدول حقوقوکی دیپلوماتیک اړیکی به غوڅیږی، اویاخوداچی جنګ به راپاروی. په بله وینا، التیماتوم له یوچانه کلکه وروستنۍ غوښتنه ده چی که په ټاکلی وخت کی هغه څه ونکړی چی په غوښتنه کی خوندی شوی دی، پرضدبه یی دمطالبه کوونکی له خواعمل وښودل شی. ولولی :

Black`s Law Dictionary, 7th
edition. Minn.: west Group, 1999; Dictionary of Law. Second ed. Editor P.H. Collin. Chicago and London: Fitzroy Dearborn publishers, 1999.

دامیرعبدالرحمان خان په ویناء د برتانوی وایسراپورتنی لیک :

"Was practically an ultimatum, to the effect that <the [British] Indian Government cannot wait for your indefinite promises of certain dates, and therefore after such-and such a time, will draw its own conclusions>."

خوبرتانوی هند دامیرعبدالرحمان خان« مشوره تقد یرنکړه » :

" But my advice was not appreciated, and the[British] Indian Government was so anxious that they expelled my officials from Bulund Khel and Wana Zhob by force and threat of arms."

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mir Munshi Sultan Mohammad Khan(ed.), the life of Abdur Rahman, Amir of Afghanistan. 2 vols second vol; London 1900, pp.156-159

په هند کی د برتانوی حکومت مسولانوامیرعبدالرحمان ته اخطارورکړچی که دبرتانویانو وړاندیزمنی یایی نه منی، داپریکړه به حتمی وی چی کومه سیمه دافغانستان د پادشاهی برخه ده:

" Whether you accept this offer or not, it will be necessary to decide what territory does and what does not, from part of the Kingdom of Afghanistan." Lansdowne papers, 16 August 1892, Enclosure Viceroy to Amir, 23 July 1892= Political and secret letters from India, No.155, quoted in L.Harris, British policy on the North-West frontier of India, 1880-1901, Ph.D., London 1960, p.117

هینری لانسډون دهندوایسراوه (۱۸۸۸- ۱۸۹۴ز) .

له نن نه یوسل لس(۱۱۰) کلونه وړاندی د(۱۸۹۷ز) کال په نیمایی کی د وزیرستان په مداخیلوکی د ډیورنډ دکرښی پرضد کلک وسله وال پاخون پیل شو، اوورپسی د خیبر، مومندو، ملکنډ، باجوړاوچترال پوری وغځیده اویوکال دوام یی وکړ. د پښتنود دغه پاخون په ضدانګریزی ښکیلاک یوډ یر سپیره عکس العمل وښود: وایسرا سردار جورج کرزن (۱۸۹۸-۱۹۰۵) د شلمی پیړی په پیل کی په (۱۹۰۱ز)کال کی شمال لویدیزه سرحدی صوبه راوتوړله .

North-West Frontier Province (NWFP)

ددغی استعماری پروژی دراویستلواواداره کولو لپاره ولولئ، پ لندن کې د ډاکترئ دعلمی د رجی دلاس ته راوړلولپاره دوه تیزیسونه:

L. Harris, ibid., 347- 384; L.Baha, The Administration of the North-West Frontier Province, 1901-1919, Ph.D., London 1968

دشمال غربی سرحدی صوبی استعماری نوم دپاکستان دواکمنانولپاره دومره سپیڅلی دی چی ترنن پوری یی ساتلی دی. د دغه استعماری نوم ساتل ښیی چی پاکستان لړزانده هویت لری او د تاریخی کمښت په مزمنه(کرانیک) ناروغی اخته دی.

د ډیورنډ د تړون حقوقی او سیاسی بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تیربحث کی موولیدل چی انګریزی استعمارپه څومره چل ول اوزوراوګواښ(تهدید) سره دډیورنډ رټلی تړون په امیرعبدالرحمان وروتاپه. دبل دولت په مقابل کی زورکارول دتوافق کمښت منعکسوی، خودبین الدول حقوقوله مخی رامنځته شوی قرارداد د ارادوتوافق منعکسوی. تړون(قرارداد) لړترلږه ددوه اړخونوترمنځ باید دمعینی یامشخصی موضوع په اکله په توافق ولاړوی اوباید دغه توافق په څرګنده ژبه کی خوندی شوی وی. د تړون دموضوع صراحت عموماً په بین الدول حقوقوکی دتړون داتبارشرط جوړوی. یانی یوتړون هغه مهال بین الدول اتبارګڼلی شی چی موضوع یی په کافی کچه څرګنده وی. په بله وینا که دتړون موضوع دومره غیر صریح وی چی پخپله تړون کوونکی نه پوهیږی چه پرڅه یی توافق کړی دی، تړون اتبارنشی ګڼلی. د ډیورند په تړون کی د تړون والو(مارتیمرډیورنډ او امیرعبدالرحمن) ترمنځ دتړون موضوع نامعینه ده اوهلته صریح الفاظ definite terms نه دی کارول شوی. داادعا هغومره چی اسانه ده، هغومره یی ډکول اوغبنتلی کول اسان کارنه دی. خوزه به زیاروباسم چی د ډیورنډ تړون ول په ول راوسپړم اودلوستونکی سره د دغه رټلی تړون په حقوقی سفرکی پړاوپه پړاووګرځم :

(لومړی)

دډیورنډ تړون دامیرعبدالرحمان (۱۸۸۰ـ ۱۹۰۱ز) سره وشو،خوافغان ملت یی په مقابل کی پاڅون وکړاوپه ورځنی ژوند کی یی ونه مانه. دهغه څوی امیرحبیب الله خان (۱۹۰۱ـ ۱۹۱۹ز) په خپلولیکونوکی چی په هند کی د برتانوی وایسراګانو په شخصی سندونوکی خوندی شوی دی، زمادداغنی کوی چی د ډیورنډ تړون مبهم وه. په دغولیکونوکی داسی معلومیږی چی برتانیی دډیورنډ تړون ته دیوشخصی تړون په سترګه کتل چی د مارتیمرډیورنډ اوعبدالرحمن ترمنځ شوی و :

“Firstly, I give proof according to the rules and idioms of Persian that the Treaty concluded by Sir Mortimer Durand was not personal, but international (daulati, lit. existing between two governments)…..you have come to the conclusion that the wording of the Treaty is a translation of the English text, and that, according to English idiom, such is the case”

Curzon collection, India office library, quoted in Rahmat R. Djan-Zirakyar, Stammesgesellschaft, Nationalstaat und Irredentismus am Beispiel der Pashtunistanfrage. Ph.D. Thesis, Frei Universitaet Berlin, Germany. Haag+Herchen Verlag, Frankfurt am Main 1978, p.44 (Tribal Society, National State and Irredentism Exemplified by the Pashtunistan Issue. Ph.D. Thesis, Free University of Berlin, Germany, 1978, p. 44)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار جورج کرزن وایسرا و (۱۸۹۸تر۱۹۰۵).
امیرحبیب الله «اریان» شوی دی چی وایسرا« په نقشه کی تیروتنی» پخپله دتړون دنادرستی ثبوت گڼی :

” It is a matter of surprise that your Excellency considers the errors in the map as a proof of the agreement being incorrect.”
Ampthil Collection, Habibullah to Curzon, 13/3/1904, quoted in Djan-Zirakyar, ibid.
سردارامپتیل دسردارکرزن درخصتی پرمهال(۴/۳۰ تر ۱۲ ۱۹۰۴/۱۲/۱۲) عامل وایسراوه.

(دوهم)
د ډیورنډ د تړون په متن کی مهم ټکی دادی چی د صراحت په ځای ډیرپه ابهام ولاړدی، اودمهموالفاظوابهام زمادعاتقویه کوی چی د ډیورنډ دتړون موضوع مبهمه ده اوله دی امله د دغه تړون په اتبارکی شک دی. په ډیورنډ تړون کی یوه سریزه اواوه (۷) مادی خوندی شوې دی .
په تړون کی څلورځلی د frontier ، یوځل د frontier line، یوځل د boundary ،یوځل د boundary line، اویوځل دborder ټکی خوندی شوی دی.
(دډیورنډدتړون پښتوژباړی لپاره ولولی، لیه، د څرک مدنی اوکلتوری ټولنی دری میاشتنی خپرونه، پرله پسی شپږمه گڼه، د۱۳۸۵ لمریزکال ژمی اود(۲۰۰۷ز) کال د جنوری، فبوری، مارچ گڼه، مخونه : ۱۸ تر۱۹. ژباړن پوهاندډاکترمحمدحسن کاکړ). دډیورنډ دتړون په سیریزه کی frontier اووړپسیrespective spheres of influence ټکی خوندی شوی دی. (سرحدی سیمه...اوددواړو دنفوذ د ساحو حد). په انگریزی کی frontier«فرنټیر» دسرحد ی سیمی په ماناکارول کیږی، نه د سرحدی لیکی په مانا.
په انگریزی ژبه کی یوبعده(یوځنډیزې) لیکی ته«بونډري»
boundary یاپه زیات وضاحت سرهboundary line ویل کیږی. داچی دتړون په سریزه کی دنفوذدساحوspheres of influence ټکی هم کارول شوی دی، سړی دی پایلی (نتیجی) ته رسیږی چی د ډیورنډ تړون دنفوذدساحو(داغیزد سیمو)په ټاکلوراڅرخیده، نه د یوبعده لیکی په ماناچی د دولتونوسیمه ییزحاکمیت تمثیلوی. په بله وینا، د نفوذ د ساحی ټاکل دامانا نه لری چی افغانستان به د دغی سیمی دملکیت حق بایللی وی . په دی ډول د ډیورند تړون په سیمه کی په نفوذ راڅرخی، نه د سیمی په ملکیت. دغه ارزون په هند کی د برتانوی واکمنانوپه لیکونوکی هم لیدل کیدلی شی.
“ We [the Government of India] have assumed a measure of responsibility for the peace of the Afghan border which has not

(c) ketabton.com: The Digital Library

hitherto been ours, and which under present arrangements, we have no adequate means of discharging…. While we emphatically repudiated all intentions of annexing tribal territory, we desired to bring the tribes…further our influence….it is desirable that some form of tribute should be taken from Waziri tribes within our sphere of influence."
Letter from Government Of India to H.H. Fowler, Her Majesty`s Secretary of state for India, 10th July 1894, quoted in Djan-Zirakyar, p. 45.

" The Durand convention has to my mind given from and shape to much that before was vague. We have said distinctively that all these… are in our sphere of influence." Elgin papers 1895, quoted in ibid.

بروس ايلجين دبرتانيي وايسرا(۱۸۹۴-۱۸۹۸ز) په يوبل ليک کی هم وايي چې د ډيورنډ ترون « د نفوذ اړونديې ساحی» ټاکی :

" The Durand agreement was an agreement to define the respective spheres of influence of the British Government and of the Amir" quoted in ibid., from Hassan Kakar, Afghanistan: A Study in International Development 1880-1896, Kabul 1971, p.112.

دکاکړدغه ليکنه په لندن کی دهغه دماستری تيزس.M.Phil ته ورته ده(۱۹۶۸ز) :

The Consolidation of the Central Authority in Afghanistan under Amir Abd al-Rahman Khan , 1880- 1896(Master of Philosophy, London 1968).

دغه شان ولولی:

Louis Dupree, Afghanistan, New Jersey: Princetion, 1973, p. 427.

ورته ارزونو نه په مهموانګريزی کتابونوکی هم د پام وړدی.

O. Caroe, The Pathans, 550 B.C.- A.D. 1957, London and New York, 1964, pp. 381-82 and p.387; C.C. Davies, The Problem of the North –West Frontier 1880 – 1908, Cambridge, 1932(Ph. D.), p. 185; A. Fletcher, Afghanistan, Highway of Conquest, Ithace, New York, 1965.

ددغه امريکايی محقق فليتچرپه اند دډيورند سرحد « د ټاکلی ليکی په کچه ډيردنفوذ ساحی» ټاکی :

" Spheres of influence rather than a fixed border" (p.247)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخپله دامیرعبدالرحمان خان ويناهم ښيئ چی سرحدی ليکه د نفوذپه ساحه راڅرخی :
"I requested the viceroy to send me the map, having marked out the boundary lines as they proposed to decide them approximately, to show me which parts of Yaghistan (the land of the unruly) they proposed to take under their influence and sphere." Mir Munshi Sultan Mahomed Khan(ed.), the life of Abdur Rahman, Amir of Afghanistan, 2vols. , vol.2, London 1900, quoted in Djan- Zirakyar, op.cit., p.218. footnote#43.

(دریم)

په ډيورنډ تړون کې دريم ټکی چی مشکلات راپيداکوی د چی Interference ټکی دی، مداخله يا لاس وهنه ورته ويلی شو. دغه ټکی دری ځايه (په دوهمه ، دريمه اوپنځمه ماده) کی راغلی دی. د سرحد د صوبی(نورت ويسټ فرنټير پرووينس) وروستنی برتانوی ګورنراولاف کيرو Caroeپه خپل مهم کتاب The Pathans کې ليکی چی :
دډيورنډپه تړون کی دهندسره دافغانستان ليکهborder ديوی سرحدی ليکی په څيرنه ده، بلکی دامیرعبدالرحمان خان د« قلمرونو» dominions سرحدی ليکه ده ـ داهغه ليکه ده چی دتړون يواړخ به هم په هغه بله خواکی « لاس وهنه » interference نه کوی.
د سرداراولاف کيروپه اند، برتانوی حکومت نه غوښتل چی « قومونه په اداری نظام کی جذب کړی » پخپله له ګورنرسرداراولاف کيرونه واوری :
" It is true that the agreement did not describe the line [Durand Line] as the boundary of India, but as the frontier of the Amir`s dominions and the line beyond which neither side would exercise interference. This was because the British Government did not intend to absorb the tribes into their administrative system." Quoted in Djan- Zirakyar, op. cit.,p.46.

افغانستان له لاس وهنی(مداخلی) نه «وسله واله لاس وهنه» پوهيده، نه تبليغاتی فعاليت چی بايدافغانستان يی اخوا د خپل نفوذ دخوندی کولولپاره وکړی. د(۱۹۲۱ز) کال د نوامبرپه (۲۲) نيټه د«ګاونډيتوب» داړيکوتړون په کابل کی دانګريزانوسره لاسليک شو. که څه هم دغه تړون د دری کالونولپاره وه، دهند دخپلواکی پوری (۱۹۴۷زيز کال) يی چلن لاره.
Ludwig Adamec, Afghanistan`s Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century, Tucson, Arizona, 1974, p.91

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه انګلو ـ افغان تړون چې دکابل دتړون په نوم یادیږی، دیولسمی (۱۱) مادی له مخې باید دتړون دواړه خواوی په قومی سیموکی په (عسکری عملیاتو) یوبل مخکی له دغوعملیاتونه خبرکړی. یوه بله مهمه رسمی برتانوی چینه هم دغه «لیکه د[برتانوی] هند د سرحدی لیکې په څیر نه تشریحوی، بلکی د امیر [عبد الرحمن،۱۸۸۰ تر ۱۹۰۱] د قلمرو د ختیزو او سهیلی سرحدونو او په دوه حکومتونو پوری د مربوطو نفوذی ساحو حدود تشریحوی. هدف د برتانوی ا مریت ارتول دی، نه د [برتانوی] هند د سرحد .» (۱۹۲۵).
“The Line was not described[in the 1893 treaty] as the boundary of India, but as the eastern and southern frontiers of the[Amir’s[Abdur Rahman,1880-1901]dominations, and the limits of the respective spheres of influence of the two governments, the object being the extension of British authority, and not that of the Indian frontier.” Military Report on Afghanistan (Classified), General Staff, India, Government of India Press, 1925, p.69. Quoted in Louis Dupree, Afghanistan, 1980 edition, p. 767.

« څلورم»

دابل کرکیچن ټکی demarcation دی چې د لیکې د ویستلو په موضوع راڅرخی. په ډیورند تړون (لومړی ماده) کی «مل شوی نقشی» ته ګوته نیول شوی ده چی «بیاخلق نشوه»، یانی not reproduced ولولی:
C.h.U. Aitchison (ed.), A Collection of Treaties, Engagements and Sanads Relating to India and Neighboring countries. Calcutta 1929 – 1933, vols.12 and 13, pp.256 – 257, Djan – Zirakyar, op. cit., p.218, footnote #48.

هیریس په لندن کی د خپلی ډاکتری په تیزیس کې لیکی: «په واقعیت کې د قوم د ویشلو په اکله د [ډیورنډ] د تړون یواځینی ثبوت هغه لیکه ده چی د تړون په نقشه ویستل شوی ده، او امیر[عبد الرحمن] دغه نقشه نه ده لاسلیک کړې»:
In his Ph.D. Thesis, L. Harris writes: “In fact the only evidence of an agreement to divide the tribe was the line drawn on the Convention map, and this map the Amir had not signed.”(Harris, British Policy on the North-West Frontier of India, 1889-1901, Ph.D., London 1960, p. 239 , quoted in Djan-Zirakyar, ibid.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«لە هندنە د رارسیدلوسیاسی اومخفی لیکونوملونو»، یاداشتونە (PSLI)، دافغان پاچهانو (امیرعبدالرحمان خان اوحبیب الله خان)څرګندونی،اوپە هند کی دبرتانوی وایسراګانو شخصی اسناد ښیی چی د ډیورنډ د تړون مقررات څومره مبهم اوغیری دقیق دی: سردار Curzon چی پە برتانوی هندکی وایسراوه (۱۸۹۸ ـ ۱۹۰۵ز)، لیکی: « پوښتنە دادە چی کام ډکە د برتانوی سرحد frontier پە دننە کی د ه کە پە بهرکی.... اوتقریبی کرښە the rough line چی پە نقشە کی ویستل شوی دە...د خوراګډې وډې، بی دقتە اوغیری علمی نوعی» نمونە دە :

" .... The rough line drawn upon the map.... is of the most haphazard, careless, and unscientific description." Curzon Collection/India office Library in London, quoted in Djan – Zirakyar, ibid., footnote 49.

لە امیرعبدالرحمان خان نە هم واوری: ستاسی نقشی ټولی غلطی دی.زە پوهیږم.زە هلتە وم:

" Your maps are all wrong. I know I have been there". Amir quoted in Harris, op. cit., pp.132-133.

دلیکی دویستلونشتوالی پە مهمودوهمی اثاروکی هم تأیید شوی دی :

Kh. A. Abawi, Der kampf des Pachtunischen volkes um die Unabhangigkeit seiner Heimtat Pachtunistan: Ein Selbstimmungsproblem in Zentralasien. Dissertation, Freiburg, Germany, 1962, p.48; Caroe, The Pathans, op.cit., pp. 463 – 464; A. Lamb, Asian Frontiers. London 1968, p. 91

پورتنی بحث زمادعاکلکوی چی دلیکی دغځولوموضوع اصلاً مبهمە پاتی شوی دە .

(پنځم)

د کرکیچ بل ټکی دادی چی ایا د ډیورند د تړون ډکون(محتوا) پە ورپسی نوروتړونونو کی تعدیل شوی وە؟ دامیرعبدالرحمن لە مړینی (۱۹۰۱) نە وروستە د برتانوی هند حکومت پە دی ټینګاروکړچی تیرقراردادونە د امیرعبدالرحمن سرە پە شخصی سویە شوی وواولە دی املە د نوموړی د ناستن یانی د نوی واکمن (امیرحبیب الله) سرە د نوو مذاکرو تابع دي. انګریزانو هڅە وکړە چی پە سرحدی سیمە کی لاسوهنە(مداخلە) وکړی. هغوی پە افغانستان غټ زورواچاوە:

خپلی مالی مرستی subsidy یی پری وتړلی اودوسلوواردول یی پری منع کړل خو امیرحبیب الله ورتە تسلیم نشو. لویس ډبلیوډین Dane چی دبرتانوی هنددبهرنیوچارووزیر وە د(۱۹۰۴ز) کال د ډ سمبرپە (۱۳) نیټە د «نږدی» دری سوە کسیز هیت سرە کابل تە راغی چی د برتانیی د زبرځواکی دریځ وښئ . ولولی دالمانی مورخ بیکل لیکنە :

(c) ketabton.com: The Digital Library

H. Jaeckl, Die Nordwestgrenze in der Verteidigung Indiens 1900 – 1908. Koelen und Opladen 1968, p. 79; for Dane – Mission see L.W.Adamec, Afghanistan 1900 – 1923: A Diplomatic History Berlkley & Los Angeles, 1967,p. 39ff.;L.W. Adamec, Afghanistan's Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century : Relations with the USSR, Germany, and Britain, 1973, p. 10

لوويس ډين نږدی څلورمياشتی وروسته د(۱۹۰۵ز) کال دمارچ په ۲۱ نيټه دکابل تړون لاسليک کړ. برتانويان په خپلوموخو(هدفونو) کی پاتی راغلل: په ښټ شوی مالی مرستی بيرته پيل شوی، اوژمنه وشوه چی د افغانستان په داخلی چاروکی به لاس وهنی نه کيږی.
لوويس ډ ين خپل حکومت په غوږووهه چی دغه تړون بياپه خطرکی دی چی که په سرليک کی يې د تجديد (رينيول) پر ځای ادامه (کنتينوانس) ونه کارول شي .
ولولی :
Jaeckel, ibid; p.86

دبرتانويانودا د ريځ چی دډيورنډ د تړون داوومی(۷) مادی سره سم دافغانستان نوی واکمن حبيب الله ته دمالی مرستی له تعهد نه يی سرغړولی و ، سری ته داحقوقی پوښتنه راولاړوی چی ايادغی برتانوی سرغړونی افغانستان له تحت الحمايه (نيمه مستعمره) حالت نه خلاص نکړچی دګند مک په تړون کی پری ور تپل شوی و(۱۸۷۹ز) کال ؟ د جرمنی مورخ بيکل په اند:
« دغه ساده ملاحظه د برتانوی دريځ دوه خولتوب (Zweischneidigkeit شيی.»)
(همدغه اثر، مخ ۷۲). دبرتانيی دبی باوره دريځ لپاره ولولی. دافغانستان دهغه مهال دپاچا حبيب الله نظردډيورنډدتړون په اکله اودنوموړی ډيالوګ د ډين Dane سره چی د بيکل

په همدغه اثرکی خوندی شوی دی:(Jaeckel, ibid.,pp.83-84 & p.125)
دډيورنډ د تړون دتجديد ياتمديد په اکله ددواړوخواودحقوقی دريځونودانډول کولولپاره يوه کړه لارغوره شوه، اوهغه داچی دکابل د تړون (۲۱مارچ ۱۹۰۵ز) په انګريزی ژباړه کی ددغه تړون سرليک« کاملاً» وخوړل(حذف) شو۔ همدغه اثرمخ ۸۶ . په دغه تړون کی دواړو لاسليک کونکوځانونه موظف وګڼل چی د پخوانی اميرعبدالرحمان خان اودبرتانوی هندترمنځ توافقات به رعايت کوی بی له دی چی موضوع يی بيا وټاکی. په ډيورنډدتړون کی اميرعبدالرحمان خان ته په نسبتاً ټيټ لقب« والاحضرت»His Highness په سترګه کتل شوی وو، خودکابل په تړون (۲۱مارچ ۱۹۰۵) کی داميرحبيب الله خان لقب«اعليحضرت» His Majesty ته جګ شو.عظمت طلبی داستعمارفطرت دی. دغه فطرت دهغه په ليکلی رسمی راشه درشه کی هم ليدل کيږی. دبيلګی په ډول، که له يوی خوايی اميرعبدالرحمن په نسبتاً ټيټ لقب «والا حضرت» مخاطب کړ، نوله بلی خوايی دهمدغه اميرځوی اميرحبيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله په لومړی نړیواله جګړه کی دافغانستان دبی طرفی په اړوندکی دانګریزپاچاجورج په یوه لیک (۲۴سپتمبر۱۹۱۵ز)کې په His Majesty ونازول شو. په رسمی مکاتبه کی دغه واقعیت درسمی پیژندنې عملی، پراګماتیک څنده ښیی : ولولی:

Jaeckel, ibid., pp.92-93; Adamec, Afghanistan 1900- 1923, op.cit.,Appendix 11, no.6, p.205(quoted in Djan-Zirakyar, p.219, footnote #55).

امریکایی مورخ ادمیک Adamec په خپل یوبل مهم کتاب کی دبرتانیی دپاچاپنځم جورج پورتنی لیک ته داسی ګوته نیولی ده:

” This letter constituted a rare case of direct communication between a British monarch and an Afghan ruler, who usually had to deal with the viceroy of India.” Ludwig Adamec, Afghanistan’s Foreign Affairs, op.cit.,p.36.

د(۱۹۱۹ز) کال داپریل په میاشت کی امان الله خان دافغانستان خپلواکی اعلان کړه. لودویک ادامیک په خپل پورتنی کتاب(دافغانستان بهرنی اړیکی) کی لیکی چی امان الله خان دافغان اوانګریزدریمه جګړه یانی په ۱۹۱۹زییز کال کی دافغانستان دخپلواکی جګړه د سرحد دپښتنو په مټ وګټله :

” Manuela had been successful in the Third Anglo – Afghan war primarily because of the assistance he received from Afghan tribes in the <Independent Tribal Belt> of the Frontier.” Afghanistan Foreign Affairs, p.92.

انګریزان دسرحد دقومونواوافغانستان ترمنځ په یووالی اوزورپوه شول. په کابل کی ددوستی له تړون (۱۹۲۱ نوامبر) نه نږدی یوکال وروسته انګریزانود(۱۹۲۲ز) کال په ډ سمبراو (۱۹۲۳ز) کال په جنوری کی په وزیرستان کلکی څمکنی اوهوایی بمباری وکړی. په دغه اړه لودویک ادامیک دهغه وخت دوایسرا ویناداسی اقتباس کړیده :

“ air operations on a large scale previously unknown on the frontier.” (ibid., p.93, quoted from R.R.Machonachie, A précis on Afghan Affairs, 1919-1927, secret document, India office Library, London(Government of India Press, 1928, pp.92,94.

Sir Richard Maconachie په کورم Kurram کی دبرتانوی هند پولیټیکل ایجنټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

واوبیا د محمد نادرشاه دحکومت په مهال په کابل کی د برتانیی مختاروزیرشو.
د(۱۹۲۳ز) د جنوری په ۳۱ نیټه دافغانستان حکومت په وزیرستان باندی دهند دبرتانوی حکومت بریدونه رسماً وغندل اود دوستی د تړون(۱۹۲۱ کال نوامبر) دیولسمی مادی دمقرراتواود دغه تړون د ملونوپه ضدیی وګڼل. ولولی: لودویګ ادامیک، دافغانستان بهرنی اړیکی، مخ ۹۲) .
د(۱۹۱۹ز) کال په اپریل کی امان الله خان دافغانستان خپلواکی اعلان کړه. څلورمیاشتی وروسته دهمدغه کال په اګست کی په راولپنډی کی دسولی تړون لاسلیک شو. دهغه دپنځمی مادې له مخی، افغان حکومت « هندی ـ افغانی سرحد» یاني «اینډوـافګان فرنټیر»چې تیر امیرمنلی و، ومانه. ددغه تړون دمتن لپاره ولولئ:

Aitchison(ed.), A Collection of Treaties, op.cit.vol.13pp. 286-287

د دغه تړون د جرمنی ژباړی لپاره ولولی:

M.Gh.Massoun, Der voelkerrechtliche Status von Afghanistan, Dissertation, Hamburg, 1960, p.124.

امریکایی مورخ اوافغانستان پیژندونکی لودویګ ادامیک لیکی چی:

“ During the reigns of both Abdur Rahman and Habibullah the government of India had insisted that its agreements with Afghan rulers were personal rather than dynastic, therefore,Amanullah was Britain.” Adamec, Afghanistan`s foreign relations,op.cit,pp.47-48.

دراولپنډی دسولی په تړون کی(۸ـ۸ـ۱۹۱۹) دافغانستان استازی علی احمدخان و، اوبرتانوی استازی ګرینټSir.H.Grant و. ددغه تړون سره په خپل مل شوی لیک کی ګرینټ لیکلی وه: « ..... تاسی راته ویلی ووچی افغان حکومت نه غواړی چی توافقات تجدید renew کړی. دکوموله لاری چی تیرامیرمنلی ووچی په خپلوبهرنیوچاروکی به په بشپړ ډول د برتانیی دحکومت مشوره تعقیبوی. ماله دی امله په دغه ټکی ټینګارنه دی کړی، او هیڅ یادونه یی په تړون کی نه ده شوی. په دی اساس ذکرشوی تړون اودالیک افغانستان په خپلودننیواوبهرنیوچاروکی رسماً «ازاد free and independent پریږدی.» یاني اوخپلواک» یي پرېږدي.
ادامیک زیاتوی چی دافغان اواوانګریزدریمی جګړی(ټول تیرتړونونه لغوه کړل) .

” Moreover, this war cancelled all previous treaties.” Ibid. p.91

(c) ketabton.com: The Digital Library

امان الله خان چې دغه تړون ولید، خپل اخبنی اومامازی علی احمدخان ته په غصه شو، په کورکی یی بندی کړاووسله وال عسکریي ورته دهغه دکورپه شاوخواکی موظف کړل چې که له کوره راووت، ویی ولی(دامعلومات می دکاندیداکاډمیسن محمداعظم سیستانی له خولی لاسته راوړل(تیلیفونی مرکه ۲۰۰۷زکال داگست ۲۷ نیټه).

دسولی له تړون (۸/ ۸/ ۱۹۱۹ز کال) نه څه دپاسه دوه کالونه وروسته د(۱۹۲۱ز) کال دنومبرپه (۲۲) نیټه دبرتانویانوسره دکابل تړون رامنځته شوچی د«دوستی تړون» یاد «ګاوندیتوب» دروابطوتړون هم ورته ویل کیږی. ادامیک لیکی چې دغه تړون د«دوستی دتړون» په کچه ډیرد « ګاوندیتوب» داړیکپو تړون دی:

"...treaty of <neighborly> relations"

دغه تړون په دوهمه ماده کی، دواړوخواودسولی دتړون(اگست ۱۹۱۹زکال) پنځمه ماده تائید کړې ده، خو دلـتـه بـیـا هـم د سرحد (فـرنټـیـر) پـه ټـکـی رڼا نـه ده اچول شوی .

د دوستی د تړون (نـومـبر ۱۹۲۱) څلورم نمبر مل هغه لیک دی چې دتړون برتانوی استازی دافغانستان دبهرنیوچاروزیرته استولی واود دغه تړون سازوونکی برخه جوړوی . که دغه مل د تړون دیوولسمی (۱۱) مادی سره غبرګ مطالعه شی ، سرې په اسانی سره دوه مهم ټکی لیدلای شی:

(**الف**) **:** دافغانستان له نظره په سرحدی سیمه کی مداخله یواځې په عسکری مداخلی راخرخیده، نه په تبلیغاتی، سیاسی مداخلې چې په سیمه کی دافغانستان نفوذوساتی.

(ب) **:** بـرتـانـویـانـو دخپلـو اک افغانستان سره ومنل چې دسرحد داوسیدونکوسره به علاقمندی لری. د متن لپاره په جرمنی اوانګریزی ژبوولولی:

Massoun, op. cit., p. 137; Atchison, op.cit, p. 296

د(۱۹۲۹ز) کال په جنوری کی یوناڅاپی سرې چې دکوردغلا له امله په پاړه چینارکی د یولسو(۱۱) میاشتولپاره بندی شوی و، دامان الله خان په مشری دافغانستان خپلواک دولت رانسکورکړاود « خادم دین رسول الله » دادعالاندی یی په افغانستان کی نهه میاشتی(جنوری تر اکتوبر۱۹۲۹) ګډوډی وچلوله. دغه ناڅاپی سرې حبیب الله خان نومیده چې په بچه سقاو مشهورشوی واو د یوه پوه کوهستانی ملی ګرافغان له خولی به یی ځان «شیرکوهستانی» هم ګاڼه . (دغه ملی ګرافغان ماته دغه معلومات د خپل پلارپه حواله راکړل).

پوهاندلودویک ادامیک کاری چې د بچه سقاواکمنی د سرحد په دواړوخواوکی قومونوته

(c) ketabton.com: The Digital Library

«کلک ټکان» (**پروفونډ شاک**) ورکړ(**ولولئ:**اداميک، دافغانستان بهرنی اړيکی: ۱۴۹ - ۱۵۵مخونه) .
د افغانستان د خپلواکۍ د جګړې سرتيری اوزړه سواندی کوماندان محمد ګل مومند هغه مفکر او ستراتيجيست شخصيت وچي د وزيرو او مسيدو په مټ يې د بچه سقاو ګډوډي(جنوری تر اکتوبر ۱۹۲۹) پای ته ورسوله، په ډ ير مهارت سره يې د محمد ناد رشاه واکمنی ته لار پرانيستله، امنيت يې رامنځته کړ او ټينګ يې کړ. محمد ګل مومند هغه مسلمان-پښتون وزير و چي د کابل د ښار د بريکوټ په سيمه کې په يوه عادي ختين کرايي کور کې په حق ورسيد (م۱۳۴۳،۱۹۶۴ل). د سقاوئ په رانسکوريدلو سره، محمد نادر شاه د قد رت واګی په لاس کی ونيولی (۱۹۲۹ - ۱۹۳۳) .
د (۱۹۳۰ز) کال په می کی دبرتانيی دبهرنيوچارودوزارت اوپه لندن کی دافغانستان دسفارت ترمنځ ياداشتونه تبادله شول.په دغوياداشتونوکی د(۱۹۲۱ز) کال ددوستی تړون(دکابل تړون) اوورسره څلور(۴) ملونه تأييدشول(اتچيسن، تړونونه، مخ ۳۰۵). محمد نادرشاه « د ډيورنډ د کرښي د هندی خوا د قومونو په مرسته قدرت ته ورسيد». د تاريخ پوهاند اداميک زياتوي چي : ((دا سرحدهيڅکله په بشپړ ډول غځول شوی نه و. له دې امله د بر تانوي حکومت مامورا نو «د فرضي ليکي» ټکی وکاراوه چي يقيناً يو انازه شک ښئ.))
” This border had never been completely demarcated, therefore, British government officials applied the term <Presumptive Line>, indicating a certain measure of doubt.” Ludwing Adamec referring to: National Archives of India/new Delhi, 392-F, 933, nos. 1-30, notes, 1-2, in his book Afghanistan’s Foreign Affairs, op. cit, p. 187.
د ذکرشويومنابعوله مخی ويلی شوچی په ټولوليکني توافقاتوکی (۱۹۰۵- ۱۹۳۰) داسی څه نه ليدل کيږی چی د ډيورنډسرحد يی ارزولی وی. دليل يی دادی چی دغه ټول تړونونه لړو ډيرد ډيورند تړون ته مخ وراړوی، بيله دی چی موضوع يی بياوټاکی.
دغه شان د پورتنی استدلال اوپورتنيوتشريحاتوپه مټ ويلی شوچی: برتانيی د خپلواک افغانستان سره دامنلی دی چی د سرحد داوسيدونکوسره علاقه وساتی، هلته نفوذولری، هلته غيری عسکری مداخله وکری، او هلته دخلکوسره د ظلم په اکله اعتراض وکړی. په لنډه وينا، افغانستان دې هلته هغه څه ولری، چی په جرمنی ژبه کی ورته Mitspracherecht (د ګډ اظهاراوپريکړی حق) وای.په بله وينا ، په سرحدی سيمه کې برتانيه يادهغی ورکخيل ميرا ث خور(پاکستان) بشپړحاکميت ته د ه نشی لګولی ځکه هلته افغانستان هم نفوذ او هم علاقه مندي (منافع) لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

. (influence and interest)
لود ویګ ادامیک کاږی چی که څه هم په کابل کی لاسلیک شوی د دوستی تړون یعنی د ګاونډیزو neighborly اړیکوتړون(۱۹۲۱زکال دنوامبرمیاشت) اصلاً د د ری کالونو لپاره وه، دهند دازادی دکال(۱۹۴۷ز) پوری وچلیده(بهرنی اړیکی، مخ ۹۲) . برتانویان په دغه تړون راضی وو،خوبیاهم هغوی به لا دا غوره ګڼلی وای چی که په هغه کی یی «کوچني»minor تعدیلونه په برخه شوی وای. برتانویانوغوښتل دافغانستان رګ ونیسی چی دخپل سرحد په اړوند کې به څنګه«ګاونډیز» وی:

” It was of special importance for Britain to obtain from Afghanistan a precise definition of the term < neighborly> relations, the only term on which the Afghan and British governments were able to conclude the Treaty of Kabul of 1921. In essence this meant, how (neighborly) Afghanistan would be in dealing with the Afghan Frontier.” Ludwig Adamec, ibid, p. 187.

(شپږم)

داتکی په دی پوښتنه راڅرخی چی ایا پاکستان د بین الدول حقوقو له نظره د برتانیی د ناستن(جانشین) دولت لیاقت لاره؟ برتانوی هند درنجیت سینګهه، شاه شجاع، امیردوست محمدخان، امیرمحمدیعقوب خان، امیرعبدالرحمان خان، امیرحبیب الله خان، د پاچاامان الله خان اود پاچامحمدناد رشاه سره حقوقی اوسیاسی راشه درشه ساتلی وه، نه دپاکستان سره - ځکه هغه مهال پاکستان هیڅ(حقوقی، سیاسی،تاریخی، کولتوری) څیره نلرله؛ پاکستان چی هیڅ موجودنه و، څنګه به ورنه دښکیلاک ګری برتانیي وارث جوړشی؟! د ډیورنډتړون دوه لوبغاړی لرل: برتانوی هند اوافغانستان. پاکستان چیری و؟ له نن نه څه د پاسه ۶۰ کاله وړاندی برتانیی د مخکني دولت(سلف) په حیث« دهند دخپلواکی دقانون»(اینډ یا اینډیپینډ نس اکټ،۱۸جولای۱۹۴۷) د اوومی (۷) مادی د «سي» برخي له مخي «د قبايلي سيمو د واکمنانو سره« ټول تړونونه یا موافقي»

یانی any treaties or agreements په یوه اړخیزه ډول باطل وګڼل. دغه واقعیت د پاکستان ادعاچی د برتانوی هند ناستن(وارث) د ی پنچرکړی ده(پاکستان رسماً دولت په څیرد ۱۹۴۷زیږکال داګست په «۱۴» نیته خلق شو) . یوکاملاًنوی دولت د چاپه میراث کیناستلی شی؟! یوڅه چی موجودنه وی له چانه به ورته یوڅه په میراث ورسیږی؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ملګروملتونو UNO کی هنداوپاکستان په یوه ډول ونه منل شول. د(۱۹۴۷ز) کال داګست په نیمایی کی په برتانوی هند کی دوه(۲) هیوادونه رامنځته شول. دهمدغه کال دسپتمبرپه (۱۲) مه نیټه هند دملګروملتوله خواخپل په خپله automatically دبرتانوی هندوارث اعلان شو. خوپاکستان مجبوروچی په ملګروملتونوکی دخپل غړیتوب لپاره خپله هیله وړاندی کړی. دپاکستان په غړیتوب رایی واخیستل شوی. افغانستان یواځنی هیواد وه چی په ملګروملتونوکی د پاکستان د غړیتوب د منلو په ضد یې رای ورکړه،او پاکستان د ۱۹۴۷د سپتمبر په دیرشمه نیټه په ملګرو ملتونوکی ومنل شو. په ملګرو ملتونو کی د هنداوپاکستان دغړیتوب د منلوبیلابیله کړنلاره یوځل بیا زما ادعاغنی کوی چی یوڅوک نه وی موجود څنګه به د چامیراث خورشی. د افغانستان دریځ داسی وه چی د پښتنواو بلوڅو ورونو د برخه لیک حق دی تأمین شی . دافغانستان د دریځ په مقابل کی د برتانیی د ګډـګټواړیکیو (کامنویلت ریلیشنز) وزیرنیول ـ بیکرپه ولسی جرګه کی (۳۰/ ۶/ ۱۹۵۰ز) کال د پاکستان پلویتوب وکړ.

Noel – Baker دبرتانیی ولسی جرګی ته داسی وویل:
« په یونایټید کینګډم(برتانیه) کی داعلیحضرت حکومت دشمال غربی سرحد دسیموپه وضع باندی دپاکستان اوافغانستان دحکومتونومخالفتونه په تأ سف سره څارلی دی. داد اعلیحضرت د حکومت نظر دی چی پاکستان په بین الدول حقوقوکی په دغو سیموکی د هند د پخوانی حکومت اوپه یونایټید کینګډم(برتانیی) کی د اعلیحضرت د حکومت د حقوقواووجایبو وارث دی، اود ډیورنډ لیکه بین المللی سرحد دی» :

« His Majesty`s Government in the United Kingdom has seen with regret the disagreements which there have been between the Governments of Pakistan and Afghanistan about the status of the territories on the North – West Frontier. It is His Majesty's Government's view that Pakistan is in international law the inheritor of the rights and duties of the old Government of India, and of His Majesty's Government in the United Kingdom, in these territories, and that the Durand Line is the international frontier." Quoted in Djan Zirakyar ,op.cit., p.221 footnote#73

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشترک المنافع هیوادونود وزیرنیول ـ بیکرپە پورتنی ویناکی یوډول کمزوری پرتە دە چی غلی شان دافغانستان دریځ تە سرتیټوی. کە کلک پام ورتە وکړو، وبە وینوچی دبرتانیی دغە وزیرپە خپلە ولسی جرگە کی نیغە ژبە نە دە کارولی،بلکې پە غیری مستقیم ډول یی دډیورنډ لیکە « بین المللی سرحد » گڼلی دی بی لە دی چی د دغی لیکی مشروعیت لە بین الدول حقوقونە راوباسی .

پاکستان هم د برتانوی ښکیلاک د ترونونوپە هکلە دوە مختوب ښودلی دی :

پاکستان یوە کوچنۍ (نږدی دری سوە مربع میلە) سیمە ایران تە پریښودلە. ددی پە بدل کی ایران لە دینە تیرشوچی پە بلوچستان کی پە پخوانیوبرتانوی تصرفاتودعوە وکړی. ایران پە دی ډول پخوانۍ برتانوی پولە پە یوڅە تغیرسرە ومنلە:

" .... and accepted the old British Boundary thus modified." A. Lam, Asian Frontiers: Studies in Continuing Problem. New York & London,1968, quoted in Djan- Zirakyar, ibid.,p.221, footnote#75

دهندپە نیمە وچە کی دبرتانیی دترونونوهدف داوە چی هلتە دخپلی امپراتوری حفاظت وکړی. خود بین الدول حقوقود ملاحظی لە مخی یوترون پای تە رسیږی چی اغیز یی لە منځە تللی وی اوهدف یی پورە شوی وی. سړی ویلی شی چی لە ښکیل شوی هند نە دانگریزانوپە وتلوسرە د ډیورنډترون خپل پخپلە اجرأشواودهدف تحقق تە ورسید ـ ځکە چی دترون یو اړخ(برتانیە) پە مشخصە سیمە(مستعمرە شوی هند) کی لە منځە لاړ اود دی سرە دهغە گټی (اینتریسټ) هم لە منځە لاړی چی د ډیورنډ ترون یی لازم کړی و.

(اووم)

داتکی داستعمارپە ضد دپښتنوپە پاڅون راڅرخی: پە (١٨٩٧ز) کال کی د ډیورنډ د ترون پە ضد د وزیرستان پە مدە خیلوکی وسلە وال پاڅون پیل شواود یوە کال پە اوږدوکی دخیبر، مومندو، ملکنداوباجوړلە لاری چترال تە ورسید. لە دی پاڅون نە انگریزان وترهیدل اوڅلور کالە وروستە پە (١٩٠١ز)کی یی« شمال ـ غربی سرحدی صوبە»(نورت ـویسټ فرنټیر پروینس) جوړە کړە. دغە استعماری نوم لاتراوسە پە اسلامی پاکستان کې دانگریز د احسان پە څیرساتل شوی دی. لە نن نە اووە کالونە وړاندی پە(٢٠٠٠ز)(١٣٧٨ لمریز) کال کی یومضمون لە گڼ شمیرچاپی تیروتنوسرە پە دی سرلیک چاپ شوی و:« پە لرە اوبرە پښتونخواکی دروڼ فکرانوسیاسی پرځنگونە»، افغانستان پە شلمە پیړی کی، دیو هنیزسمینارلیکون ټولگە.جرمنی دکولن ښار، ١٣٧٨لمریز (٢٠٠٠ز) کال خپرندوی: دافغانستان دکلتوری ودی ټولنە. مخونە. ٢٨٠ ـ ٣٠٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه له دغی لیکنی نه مهم معلومات په لنډ ډول رااخلم اوځینی نورمعلومات پری ورزیاتوم چی په دی ورستیوکی لاس ته راغلی دی.
په(۱۹۲۱ز) کال کی دعبدالغفارخان(مشهورپه باچاخان اوفخرافغان) په مشری(انجمن اصلاح الافاغنه) جوړشو. له دینه اووه کالونه وروسته په(۱۹۲۸ز) کال کی د«پښتون» په نوم مجله راووتله. دباچاخان مشرورورداکټرخان صاحب نومیده. دباچاخان مشره خورچی له ډاکټرخانصاحب نه کشره وه، د پوهاندجهانزیب نیازموروه. جهانزیب نیازچی په (۱۹۲۷ز) کال کی زیږیدلی دی اوپخپله یی په پنځلس کلنی دسیاسی بند خوندڅکلی دی، د پښتون مجلی په اکله داسی لیکی: پښتون « اولینه جریده وه چی دانجمن اصلاح الافغانه د ترجمان په حیث » پیل شوی وه. عبدالغنی غنی دباچاخان مشرځوی اوپه شلمه پیړی دپښتو وتلی فیلسوف شاعرو. پوهاندجهان زیب نیازوایی: « دغنی خان اولنی نظم په ۱۹۲۸زکال په دسمبرکی دپښتون رسالی په اولنی ګڼه کی » خپورشوی و(جهانزیب نیاز، غنی غنی دی. ددویم سمینارمقالو، پیغامونواونظمونومجموعه. چاپوونکی: بهارونه کتاب کور، غریب اباد، تهکال، پیښور. دچاپ ځای: ملت پریس لاهور، اپریل ۲۰۰۵زکال ، مخ ۹۷) .
پوهاند جهانزیب نیازدهمدغه کتاب په یوبل مخ کی په یوڅه تفصیل سره په«پښتو» خپرونه ګرېږی اودغنی خان ذکرشوی شعرراپیژنی: په ۱۹۲۸زکال کی باچاخان« دخپلواصلاحاتو اودخپل انقلابی پیغام دخورولودپاره د پښتو تاریخی مجله پښتون جاری کړه. دامجله د ۱۹۴۱زکال پوری په مختلفوادوارو کی چاپ کیده، اوپه مد یرانوکی یی د خان عبدالغفارخان، محمداکرم او عبداخالق خلیق نومونه شامل وو. هسی خود پښتون په باقاعده لیکونو[لیکنو] کی دهغه وخت واړه [ټول] سترانقلابی شاعران اوادیبان شامل ووچی په هغو کی دعبدالمالک [فدا]، فضل محمود مخفی اوعبد الاکبرخان اکبر نومونه زیات جوت دی. خود پښتون په ټایټل(مخپانه) باندی به دغنی خان داشعرپه باقاعد ګی سره چاپ کیده» :

چی خازی شنی می په قبروی ولاړی که غلام مړشم راځی توکی پری لاړی
چی په خپلووینونه یم لامبيد لی په ما مه پلیتوئ د جومات غاړی
چی توتی توتی می پوځ دفرنګ نه کړي موری ماپسی په کوم مخ به بیاژاړی
یابه دابی ننګه ملک باغ عدن کرم یابه کړم دپښتنوکوڅی ویجاړی

(همدغه اثر، مخ ۵۹). غنی خان په دوه اتیاکلنی کی (۱۹۱۴ ـ ۱۹۹۶ز) له نړی سترګی پټی کړی.
د۱۹۲۰ زییزې لسیزی په ورستیوکالونوکی به باچاخان په دیرواوجوماتونوکی د خلکوپه تنویرولو کی لګیاو. بنیرجی په خپل کتاب کی د باچاخان د تنویری وپناګانو یوه بیلګه راپیژنی: « زموږ په هیواد کی پنځوس سلنی(۵۰٪) ماشومان ناروغ دی، روغتونونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانګریزانولپاره جوړشوی دی. هیوادزموږدی، پیسی زموږدی، خوموږپکی وږی اولږیو. موږدخوراک څه نلرو، کورونه نلرو.... داسړکونه زموږپه پیسوجوړشوی وو. دهغوی (انګریزانو) سړکونه په لندن کی دی. دازموږسړکونه دی، خوموږاجازه نلروچی پری وګرځو. هغه[انګریز]، هندوان دمسلمانانوپرضدراپاروی... سیکان دمسلمانانوپرضدراپاروی نن دری واړه په کړاواخته دی. څوک ظالم دی اوڅوک زموږوینه زبیښی؟ انګریز» ولولی:
Mukulika Banerjee, The Pathan Unarmed. Karachi: Oxford University Press, 2000, p.60

دغه شان، د باچاخان د ژونداومبارزی لپاره ولولی: عبدالغفارخان زماژونداومبارزه، کابل ۱۳۵۳لمریزکال(۱۹۷۴ز) کال.

د بشردوست ایکنات ایسواران کتاب هم په ګټورومعلوماتوډک دی:

Eknath Easwaran, Nonviolent Soldier of Islam: Badshah Khan, A Man to Match his mountains. Tomales, California: Niligiri Press, 1999. In his "Sources and Historical Notes" relating to this book, Timothy Flinders reflects on the names Pathan and Pashtun: "In British India, Pakhtun[Pashtun] became Pathan….Throughout <Gandhi's India,>in which most of this story unfolds, Badshah Khan's people were called Pathans whenever English was being used, and this is the word used in this book [by Easwaran]." Timothy Flinders elaborates on the Pathan/Pashtun issue: "Today, however, the word Pathan has decidedly colonial overtones reminiscent of British manipulation. When the British established boundaries around India, they used different words for inhabitants on either side of the line [Durand Line]: <Afghan> meant someone in free Afghanistan, <Pathan> meant a resident of British India. Among themselves, Badshah Khan's people continued-and continue-to refer to themselves as one, calling themselves (without distinction)Afghans, Pushtuns, or some dialectical variant. In these historical notes, we chose to follow current usage and kept the word <Pushtun>-as Badshah Khan himself did even in English after the British left, to emphasize the unity of his people." (p. 235).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بادشاه خان اود هغه د ملګرو له اصلاحی اوتنویری خوځښتونو نه ، له نن نه اتیا(۸۰) کالونه وړاندی په(۱۹۲۹ز) کال کی دباچاخان په مشری د «خدایی خدمتګار» خوځښت راپورته شو. باچاخان په سوله(عدم تشد د) تولنیزعدالت، خپلواکی، پرمختګ، پوهنه(تعلیم)، ساده ژوند، مشوره، په پښتوژبه، اودهسک ښښتن درضالپاره د ولس په خدمت مین و.
دپاکستان دخلق کولونه نږدی څلورمیاشتی وړاندی د(۱۹۴۷ز) کال د اپریل په شپږویشتمه (۲۶) نیټه د باچاخان مشرځوی عبدالغنی غنی د «زلمی پښتون» په نوم یوتنظیم جوړکړ. پوهاندجهانزیب نیازددغه تنظیم هدف داسی راپیژنی: « دزلمی پښتون تنظیم جوړولومقصد دشیرشاه سوری اواحمدشاه ابدالی په تګ لاره دعمل تابیاکول وه. دزلمی پښتون کارصرف دپښتون قام مقصداومرام پوره کول وو.داخه سیاسی تنظیم نه وه. داتنظیم دتشد د د پاره نه وه. بلکی ددی مقصد د پښتون ولس بیداری وه. داتنظیم دتشد د د پاره نه وه بلکی دمرستی اوملګرتیا د پاره وه، چی دخپل ځان حفاظت ورته ګران وه.» جهان زیب نیاز، غنی غنی دی، مخ ۱۱۳).
دبرتانیی دوروستنی وایسراماونټ بیټن(۱۹۴۷ز) کال په کورکی Mountbatten یوه غونډه دمهاتماګاندی، محمدعلی جناح اوباچاخان په ګډون جوړه شوی وه(۱۸جون ۱۹۴۷زکال). هلته باچاخان ماونټ بیټن ته رسماً د «پټانستان» نوم وړاندی کړ. ولولی:
J.w.Spain, The Pathan Borderland. The Hague 1963, p. 199.
له دینه دری ورځی وروسته د(۱۹۴۷ز) کال دجون په یویشتمه(۲۱) نیټه په بنوکی لویه جرګه جوړه شوه. په دغه لویه جرګه کی د پښتنودبرخه لیک په اکله خوراغټه اوڅرګنده پریکړه وشوه. د بنود لویی جرګی لیکلی پریکړهغه ملی لاسوند(سند) دی چی په حقوقی، سیاسی اوټولنیزلحاظ ځانګړی اهمیت لری اوله دی امله یی باید دټول متن داصل کوپی وښودله شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو د خپل آزاد حکومت فیصله اوکړه

پښتانهٔ نهٔ هندوستان غواړي نهٔ پاکستان؛

دَ صوبې دَ جرګې ـ دَ اسمبلۍ دَ ممبرانو ـ دَ خدائي خدمتګارانو افسرانو او دَ ځلمي پښتون دَ جرګې یو شریک اجلاس په یویشتم دَ جون ۱۹۴۷ء په مقام دَ بنوں کښې دَ خان امیر محمد خان دَ صدارت دَ لاندې اوشو ـ دے اجلاس په اتفاق سره دا فیصله اوکړه ـ چه په دے ملک کښې د دَ پښتنو يو آزاد حکومت جوړ شي ـ چه دَ هغې دَ آئین بنیاد دَ بہ اسلامي اُصولو جمهوریت، مساوات او اولسی انصاف باندې اینبودے شي ـ دا اجلاس هر پښتون ته اپیل کوي ـ چه دَ دے اعلیٰ مقصد دَ حاصلولو دَ پاره په یو مرکز باندې راغونډ شي ـ او بې دَ پښتون نه دِ دَ بل چا اقتدار ته سر تیټ نهٔ کړي +

له طرفهٔ دَ صوبهٔ سرحد دَ لويې جرګې نه ٭٭

دبنو تاريخي فيصلې اصل متن

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بنوپه لویه جرګه کی پخپله باچاخان حاضرو. د دغی لویی جرګی پریکړه عبدالاکبرخان اکبرولیکله چی په صوبه سرحد کی د کانګرس« دعامل مجلس » لوی منشی(سکرتر جنرال)و. « لیکلی پریکړه خان امیرمحمد خان وړاندی کړه، اومزید تائید (سیکنډ)یې میا جعفرشاه کاکا خیل وکړ.»(دیوهاندجهانزیب نیازسره زماتیلیفونی مرکه، امریکه، ۴ سپتمبر ۲۰۰۷ کال). د بنو د پریکړې د ټول متن د اصل د کو پی (فکسیمیلي) لپاره ولولئ:

Djan-Zirakyar, op. cit., p. 332.

دبنوپه پریکړه کی پام وړټکی دادی: دغه پریکړه د پښتنود سمسمکی ټولنی یانې دهغوی د egalitarian societyڅرګندوی ده. دغه پریکړه په ټول افغانستان کی دستری سیاسی موسسی یانی لویی جرګی له خوامنل شوی ده. په دغه پریکړه کی«دټولوپښتنو» یوداسی حکومت غوښتل شوی دی چی دهغه« داپین بنیادبه په اسلامی اصولو، جمهوریت، مساوات اوولسی انصاف باندی» ولاړوی.

دپاکستان له جوړیدلونه یوکال وړاندی په(۱۹۴۶زکال) کی په شمال غربی سرحدی صوبه NWFP کی انتخابات وشول. په دغوانتخاباتوکی دټول هندکانګرس اومسلم لیګ دیوبل سره سیالی وکړه. که څه هم په صوبه سرحد کی پنځه نوی سلنی(٪۹۵) خلک مسلمانان وو، انتخابات کانګرس وګټل اوپه پایله کی یی دباچاخان مشروروروړداکټرخانصاحب ددغی صوبی اعلی وزیروټاکل شو. دغه دیموکراتیک اوقانونی عمل وښودله چی په برتانوی هند کی مسلم لیګ دټولومسلمانانونماینده ګی نشوه کولای. په صوبه سرحد کی له(۱۹۴۶زکال) راهیسی د برتانیی وروستني ګورنرجنرل اولاف کیرو Caroe شخصاً د مسلم لیګ ملاتړکاوه او کانګرس یی په دغه صوبه کی غیری طبعی ګاڼه. اولاف کیروپه خپل یوه لیک کی دبرتانیی وروستنی وایسرا(۱۹۴۷) ماونټ بیټن Mountbatten ته په ګوته کړه.چی ده(کیرو) په ډاکټرخانصاحب باندی ټینګارکړی وچی له خپل وزارت نه دی هندوان وشړی اود کانګرس سره دی خپل اړیکی غوڅی کړی. داولاف کیرودغه ټینګارغیری قانونی و اود دیموکراسی په ضدو. اولاف کیروواېسراماونټ بیټن په دی قانع کړچی په صوبه سرحد کی دی بیاانتخابات وشی اوله دی لاری دی دپاکستان تحقق ته لاره هواره شی. ماونټ بیټن د کیروسپارښتنه ومنله اودهند دویش لپاره یې په خپل پلان کی ورننویستله. دماونټ بیټن پلان هند په دی اساس ونه ویشه چی چیری مسلمانان ډیروی، هغه ځای دی مسلم لیګ ته وروسپارل شی، بلکه چیری چی انتخاب شوی نماینده ګان په مسلم لیګ پوری تړلی وی. په دی اساس باید صوبه سرحد په متحدهند پوری تړل شوای وای، نه په پاکستان پوری ـ ځکه چی هلته په ۱۹۴۶زکال کی کانګرس انتخابات ګټلی وو. د۱۹۴۷زکال د جون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړیوورځوکی د برتانیی ستروزیراتلی اوویسرامونټ بیټن دهند دخپلواکی دقانون مسوده معرفی کړه چی په دوه قلمروونویاحاکمیتونو راڅرخیده. دهمدغه کال(۱۹۴۷ز) کال دجون په یووشیتمه(۲۱) نیټه په بنوکی په رابلل شوی لویه جرګه کی پښتنودخپل حکومت پریکړه اعلان کړه چی پاس پرې وغږید م .

دهمدغه کال په جولای کی په صوبه سرحد کی بیاانتخابات (ریفرنډم) وشول چی ګورنرجنرل اولاف کیرو Caroe پری وایسرامونټ بیټن ته سپارښتنه کړی وه.

دوزیرستان په وانه کی انګریزکوماندان راتRoth ددغه ریفرنډم اختیارمند(کمیشنر) و. «ټوله عملیه ځانله د برتانوی عسکری افسرانوپه واسطه اداره کیدله»

“ Brigadier J.R. Roth, Commander of The Wana Brigade, was appointed referendum commissioner. The entire process was supervised exclusively by British Army officers without assistance from the political service of Indian officials.” (Spain, op.cit, p.198).

باچاخان(عبدالغفارخان) لیکی چی په نورهند کی نماینده جرګی (ریپریزنتتیواسیمبلیز) representat. assemblies وپښتل شوی چی په هندکی پاتی کیږی که پاکستان ته ورځی، په صوبه سرحدکی نماینده جرګه دانتخاب له حق نه محرومه شوه. باچاخان زیاتوی چی انګریزان بایدپه ریفرنډم کی«بی طرفه» وای خوپه رای اخیستلوکی یی لاس وهنی وکړی:

“ They also posted police and army personnel at the polling booths and even forged the signatures of the people who did not want to take part in the referendum.” Badshah Khan, My life and Struggle – Autobiography. New Delhi, 1969, pp.177 and 179

عبدالغفارخان، زماژونداومبارزه، کابل ۱۳۵۳لمریز(۱۹۷۴ز)کال، مخونه ۱۸۲تر۱۸۳.

دمسلم لیګ اومحمدعلی جناح لپاره ناشونی اوغیرعملی وه چی د پاکستانی پنجاب په واسطه له هند نه لیری پرته پښتونخوادی په متحدهندکی پاتی شی. دغه جغرافیایی دلیل هغومره چی ظاهراًعملی بنه لری هغومره په باطن اوعمل کی دخنداوړدی: که نیمایی پنجاب(پاکستانی پنجاب) پښتونخواله متحدهند نه بیله کړی وه، نودغربی پاکستان اوشرقی پاکستان(بنګلادیش) ترمنځ خوټول غټ هندپلن شوی و؟! دلویدیزپاکستان او ختیزپاکستان ترمنځ جغرافیه ولی له پامه وغورځول شوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاندجهان زیب نیازچی داروابښادباچاخان اوارواښادډاکټرخان صاحب خورزی دی، څلورکالونه وړاندی په (۲۰۰۵ز) کال کی خپل ژوندلیک په څلورسوه نهه اویا(۴۷۹) مخونوکی چاپ کړیدی. جهان زیب نیازچی د(۱۹۲۷ز) کال په نیمایی کی زیږیدلی دی، په پنځلس کلنی کی یی د سیاسی بندي په ځیردانګریزانودظلم خوندوڅاکه. لومړی یی دچارسدی د تحصیل بند یخانی ته واچاوه. هلته چی ورباندی دزرین اباد د نصرالله خان اود پرانګود سردارخان سترګی ولګیدلی، په خندایی کی یی ورته وویل: « **عجیب فرنګی دی ـ د ما شوما نونه هم یریږی.»** وروسته له دی دهریپورجیل ته ولیږل شو. هلته یی له ورایه باچاخان ولیدچی د کوارانتین په چمن کی ګرځیده ـ « اومی لیده خوسپاهیانووړری نبنودم.» جهان زیب نیاز، زماد ژوندقیصه: څه اوریدلی، څه لیدلی. اهتمام: بهارونه کتاب کورغریب اباد، تهکال. چاپوونکی: ملت پرینټرز، لاهور، ۲۰۰۵، مخونه ۵۴، او۶۲) .

دپوهاندجهانزیب نیازداپنډکتاب چی د(۲۰۰۲ز) کال دنومبرپوری معلومات پکی خوندی شوی دی، داوریدلوپه کچه ډیرپه لیدلوولاړدی اوداصلی منبع(پرایمري سورس) په ځیربه دڅیرونکولپاره دحوالی کتاب وی. زه له دی مهم کتاب نه یوڅواوږده اقتباسونه وړاندی کوم چی زماد دی لیکنی سره اړخ لګوی:

«په متحده هندوستان کښی چی دقانون سازی اسمبلی دپاره ممبران منتخب کیدل نوچونکه په صوبه سرحدکښی زموږاکثریت وو. نوزموږاسامبلی په یوه خوله باچاخان دصوبه سرحدله طرف نه قانون سازی اسامبلی ته اولیږه ـ چی کله تقسیم اوشونوباچاخان هم هغسی دقانون سازی اسمبلی ممبرپاتی شو۔ اودپاکستان دجوړیدوسره چی کله دپاکستان دقانون سازی اسمبلی اجلاس راوغوښت نوباچاخان ته هم بلنه راغله اوهغه بغیردڅه ویناله اجلاس له روان شو۔ په قانون سازه اسمبلی کښی یی سوګندپورته کړو۔ ددی نه روښانه حقیقت بل څه کیدی شی چی باچاخان پاکستان منلی وو۔ په هغه اجلاس کښی یی تقریر هم اوکړواودپښتنود حقوقومطالبه اوکړه ـ مولاناتمیزالدین صاحب دقانون سازی اسامبلی سپیکرمنتخب شو۔ شپی له لیاقت علی پاچاخان میلمه کړو.» لیاقت علی دپاکستان لومړی وزیر اعظم[چیف مینیسټر] و. باچاخان یي بنګلي ته ورغی دواړه د بنګلي په چمن کی ګرځیدل .په دغه مهال « ناګهانه» لیاقت علی دباچاخان نه یوه پوښتنه وکړه چی له «تعصب نه ډکه» وه. باچا خان یي وپوښته چی خان صاحب:

“Are you loyal to Pakistan[?]”

باچا خان ورغبرګه کړه چی:

“I am loyal to this land, not to you, because I do not believe that you are loyal to it.”

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې چې پای ته ورسید لې،او باچا خان رخصت شو، بله ورځ محمد علی جناح صاحب[1] باچاخان« سره خبری اتری شروع کړی اوداخبری ترډیروورځوپوری جاری وی ـ باچاخان ته یی ویل چی راوړاندی شه ماسره ملاوتړه اومالدی غلونه خلاص کړه. جناح صاحب ته خپل ملګری معلوم وو ـ چی داټول مطلب اشنادی اودکرسی یاران دی. ملک سره یی څه همدردی نشته ـ عبدالرب نشترچی دجناح صاحب ښی لاس وو ـ درسل ورسایل وزیروو ـ او چی دهندوستان اوپاکستان د ریل د انجنونواوډبوویش کیده ـنو دې ظالم پکې بلا حساب اوواهه. ددې پته جناح صاحب ته اولګیده. په هغه فوراً څه چل اوشو ـ چی زما اعتباری خلق داسی دی ـ نودنورچانه به زه څه ګیله اوکړم ـ باچاخان ته یی داټوله قیصه اوکړه ـ دهغه اودباچاخان ډیری ښی خبری اتری اوشوی ـ اوباچاخان ورته اوویل چی که خیروی ته سرحد ته راغلی نوزه به دی مرکزعالیه سردریاب ته بوځم . اود خپلوملګرو پیژندګلو به درسره وکړم. اومانه چی دوطن دابادی دپاره څومره تعمیری کارغواړی زه هغی ته تیاریم. داخبری چی مطلب اشنا خلقوواوریدی نو رپندی پری راغی. چی که دجناح صاحب اودباچاخان وروروولی قایمه شوه نوزموږپکښی څوک تپوس کوی. اوخاص کرپه قیوم خان خوداخبره ډیره بده اولګیده. باچاخان چی واپس سرحد ته راغی نودکونسل اجلاس یی راوغوښت. اوپه هغی کښی یی فیصله اوکړه چی دجناح صاحب دشاهانه استقبال دګورنمنټ هاوس نه ترسردریابه کاوو. دلته داتیاری شروع شوی اوهلته مطلب پرستوخپل څپلی راښکی، لیاقت علی اوقیوم دیوبل سره جرګی شروع کړی. چی زمانه خوبه ټول داسامبلی ممبران ولاړشی. زماپه صوبه سرحدکی بیاڅه حیثیت وی.

چی جناح صاحب سرحدته راورسیدنودی یارانوبیادهغه غوږونه ډک کړی وو. هغه باچاخان له سوال جواب اولیږه چی ته ګورنمنټ هاوس ته راشه. باچاخان په صباله ورغی. جناح صاحب ورته یواخبار راواخست اوویییل چی تاویلی دی چی پاکستان دشګوټوپکی دی که ما ورله لته ورکړه نوهیڅ به نه وی. باچاخان په دی خبره ډیرخفه شو. هغه ورته په جواب کښی اوویل چی دامانه دی ویلی نوورته یې اوویل چی ددی تردیداوکړه. هغه ورته اوویل چی تردید یی په څه کښی اوکړم. اخبارونه ټول دحکومت دی هغوی زمایوتکی هم نه چاپ کوی. زمایواخبارو«پښتون» هغه هم تاسوبندکړو. نواوس څه اوکړم. ستامخکښی تردیدکوم. چی داپه ماپوری چاهسی غلطه تړلی ده. خوباباپوی شوچی دیار د ماغ ټولواکیانوبرابرکړی دی. جناح صاحب ورته اوویل چی زه سره دریاب ته نشم درتلی ځکه چی تاسوزماد وژلو پروګرام جوړکړی دی. باباورته په خنداشو. چی ستاپه وژلوبه ماله په

---

[1] ـ محمدعلی جناح دپاکستان ګورنرجنرل و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوتوځه راشي. زه خودامِلک اوداقوم ابادغوارِم تباه کول یی نه غوارِم . خواخرداچی مطلب
پرست کامیاب شو. باچاخان رخصت شواوقیوم په سختوفیصلوکولوسوچ شروع کړو».
مخونه: ۱۲۸ ـ ۱۳۱
د جون(۱۹۴۸) په پنځم د جهانزیب نیازکالج دګرمي د رخصتیود پاره بندشو.« زه کلی ته
راغلم اوښه په درزموکارشروع کړو. باچاخان په دغه ورځوکښی دکوهاټ بنو په دوره
روان ووچی حکومت سره د سالارمنیرخانه اونجوماما ګرفتارکړو. اودغی سره عامه
ګرفتاری هم شروع شوه. ولی دادایی هم اونیوه. غنی داداهم ګرفتارشو. غرض داچی
حکومت څوک لږدکارکتل نوهغه یی جیلونوته وردننه کړه. د اسامبلي ممبران یی داول نه
ګرفتارکړی وو. ډاکټر[خان] صاحب خوداول نه په ابیټ ابادکښی دسعدالله خان په بنګله کی
نظربندوو. د ډیرو،پیښوراوهرپیورجیلونوبیاخولی وازی کړی وی. اودوطن اوقام پتنګان یی
رانغختل. پښتون رساله داول نه بنده وه اوخدایی خدمتګارتحریک ته یی هم سترګی خړی
کړ ی وی». پوهاند جهانزیب نیاز زیاتوی چې:
باچاخان «خویی نیغ منتګمری[بند یخانې] ته رسولی وو. زه چی کله دکالج نه راغلم نونیغ
شاهی باغ ته د[خپلې خور] تاجولیدلوله لاړم ځکه چی د ولی دادا د ګرفتاری نه پس مانه وه
لیدلی [تاجو په ولی خان واده وه، او جهانزیب به ولی خان ته دادا وایه]. چی ورغلم
نوراترغاړه وتله اوپه ژراشوه. ماورله ډاډورکړو. بیامی ورسره یوڅوورځی تیری کړی.
خوپه دویمه دریمه ورځ به خامخاورتلم. غالباً دجولای دیرشم تاریخ وو. تاجونسرین[د ولی
خان لور؟] رزړوته رالیږلی وه ناجوړه وه وییل یی چی دا ډاکټرله بوځی. زه ورسره په
ټانګه کښی کښیناستم ډاکټرله می بوتله په دغه ورځ زمادوست وزیرمحمد... اودهغه ملګری
ساده ګل هم راغلی وو. ټوله غرمه موښه ګپونه لګولی وو. هغوی هم راسره کښیناستل چی
موږبه هم درسره د ګړیۍ پوری لاړشو. چی تحصیل ته روان شونوګړی سره نژدی راله دوه
ټانګی ډکی د پولیسومخی له راغلی. موږ ا وخندل وییل موبیاچاپسی روان دی. هغوی می
دواړه ګړی سره کوزکړل. زه اود تاجونوکرد تحصیل هسپتال ته لاړو. نسرین موډاکټرته
اوښودله داروو غیره مواخیستل اوواپس کلی ته روان شو. چی هجری ته ننوتونوڅېردپولیس
نه ډک وو. ماوییل خیر. چی کورته لاړم مورمی اوخورمی راته په خفګان کښی اووییل چی
تاپسی خوبیاپولیس راغلی دی ماوییل وی به نودازموږژوند دی. دهغوی نه می رخصت
راواخیسته اویودوه جوړه جامی می دځانه سره راواخستی. اوراغلم. تانیدارصاحب راپاسیده
هتکړی یی راته واچولی اوواپس په ټانګه کښی دتحصیل حوالات ته راغلواودلږساعت دپاره
یی حوالات کښی اوساتلم اوبیا یی جیل ته دننه کړم.» مخونه:۱۳۳ تر۱۳۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند نیازد چا رسد خونړۍ او ژړوونکی واقعه داسی انځورکړی ده:

د چارسد ی خونړی واقعه «د جناح صاحب اوقیوم حکومت جوړکړی وه». داپیښه داسې وه: د صوبی خدایی خدمتګارودافیصله کړی وه چی په (۱۲) اګست د(۱۹۴۸ ز) کال به «موږدباچاخان دګرفتاری برخلاف احتجاجی جلسه په غازی ګل بابا کښی کاوه. اوحکومت دافیصله کړی وه چی تاسودغه جلسه نه شی کولی یعنی دخپل لیډرسره دزیاتی کولوبرخلاف تاسواوازنه شی ویستی. خوخدایی خدمتګارچرته منع کیدل. د۱۲م اګست دشپی شپی په زرګونوخدایی خدمتګاردپیښور، نوښار، صوابۍ ، هشنګراود صوبی د ګټ ګټ نه راوچلیدل اګرچی حکومت اکثری لاری بندی کړی وی. ټریفک یی بندکړی ووخوددغی باوجود په زرګونو» سرتیرو ځانونه چارسدی ته ورسول،« سحروختی چی خلکواولیدل نودغازی ګل باباپه جماعت مشین ګنونه لګیدلی وو. اودفرنټیرفورس ځوانان په ډیرلوی شمیرکښی د جماعت په احاطه دپاسه اوچاپیره ولاړوو. اوپه ټوپکواومشینونویی ګوتی اینبی وی.
دچارسدی ناکه بندی شوی وه. نه دننه نه څوک بهرته تلی شواونه دبهره دننه راتلی شو.
جلوس په بابره کښی دفصیح باچاپه ځای کښی تیارشواوفیصله یی اوکړه چی موږبه دجلسی دپاره مقرشوی ځای ته خامخاځو. دغه وخت سالارامین جان خان چی دټولی صوبی سالارروو، دجلوس په سرکښی روان وو. جلوس دخلقود ډ یروالی په وجه په څلورو پنځولارود غازی ګل باباجماعت ته راروان شوخوچی جلوسونه دکلی نه راووتل اودجلسی ځای ته ورنزدی شونود فایر[اوربل] حکم اوشو. اوظالمانوداسی فایراوکړولکه دمړزو یې د سروجامو ځوانان او غورځول. جهنده چی دچاپه لاس کښی وه هغه ته به یی سپین ملنګ وی. هغه خوپه اول ډزشهید شو. خوجنډه یی پریوتوته پری نښو دله. اودغسی بی شمیره ځوانان پری شهیدان شو. عجیبه نظاره وه.

یوخواته توپی مشینونه
دپاکستان دواړه فوځونه
بل خواته قام خالی لاسونه
مقابلی ته می کتل حیرانیدمه
مرګیه مه راځه درځمه»[2]

پو ها ند جهانزیب نیاز د چارسدې خونړیپیښی ته داسې دوام ورکوي:میرمنوقران مجیدونه «په سرکړی وو. دجلوس سره سمی روانی وی، ډیری شهیدانی شوی، ډیری زخمی شوی.

---

[2] ـ داشعردعبدالمالک فدادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږدسبق یوملګری چی حمیدالله نوم یی وه، اودزرین اباد دنصرالله خان زوی ووهغه هم
پکښی شهیدشواوکویږد ن کړی جینی ځنی پاتی شوه. ګل دادا، مصلح الدین، نیازمحمد، بهاء
الدین دوی ټولوځان رارسولی وو. اودقبرونوشاته یی پناه اخیستی وه. زماموراوزماننګیالی
خورتاجودمیدان په منځ کی ولاړی وی. مړی یی راغونډول. اولوپتی به یی شلولی
اوزخمیانوله به یی پری زخمونه تړل. ډیرمړی حکومت دچارسدی په سیند کی لاهوکړل
اوورثاوله یی ورنه کړل. ماښام تیاره قیصه ختمه شوه. اود فرینټرفورس اوپولیس سپاهیان
دخلکوپه کورونونتوتل شروع شو. ډیری ستړداری یی بی ستره کړی. دکورکالی کنډولی
کټونه یی مات کړل. نارینه به یی بربنډ کړل. ختی به یی پری اوتپلی اوبیابه یی کورته په
زوره ورد ننه کړل. د شمراود یزید ظلم دخلکوهیرشو.اوخه ورځی پس یی د چارسدی
تحصیل ټول کلی جرمانه کړل. زموږکلی لس زره روپی جرم وو.[میا] جعفرشاه قیوم ته
وییل چی داجرمانه هم ددغه یوکورنه واخله. داټول ورانی هم د دوی دی. نود رزړو جرمانه
یی زماد دوورونونه واخیسته اودی انصاف ته ګوری چی زه په دغه ورځ په جیل کی
ووم.او دې ظالم حکومت زه هم پنځه سوه روپۍ جرم کړی وم. هغه یی زماد جایداد نه
وصول کړه. په هغه ورځوکښی پنځه سوه روپی هم ډ یرلوی شی وو. اوبس یوځل
بیاګرفتاری شروع شوی. هم په دغه ورځ یی سالارامین جان خان ګرفتارکړواوپیښور ته
یی نیغ راوست. زموږبارک ته یی رادننه کړو. هغه ټوله قیصه مونږته اوکړله. موږټول په
دی ظلم ډیرخفه اودلګیرشو. خوځه موکولی شوموږمظلومان وو- اوقیوم، جعفرشآاو
جناصاحب ظالمان. (مخونه: ۱۳۸ ـ ۱۳۹)

جهانزیب نیازپه جیل کی د دوستانوپه مشوره اواخلاقی بشری مرسته له جیل نه دیوی
میاشتی لپاره خلاص شوچی په اسلامیه کالج کی خپل پاتی ازموینی(امتحانونه) بشپړی
کړی،اوبیا بیرته جیل ته راشی. « زمادبند تقریباً دوه کاله برابریدل » (مخ ۱۶۳) . د ګلي
ګړیَ عبدالرحمن خان« هغه وخت داسمبلی ممبراودجیلونومعاینه کوونکی مقررشوی و»
کله چی جیل ته راغی ، زرین خان کاکا«دروازی له ورغی» اودجهانزیب نیازپه کیسه یی
پوه کړ. « هغه فوراً کاغذراواخیست اوحکومت ته یی زماد پاره د یوی میاشتی پیرول
ولیکل» (مخ۱۶۴). جهانزیب نیازداسلامیه کالج دمدیردغتِ منشی لالا فضل کریم سره
وکتل. لالافضل کریم چی«ډیرښه سړی و» دجهانزیب نیازکیسه یی د کالج مد یر برادرټن
ته بیان کړه. برادرټن چی انګریزو«مانه تپوس اوکړوچی ته چیرته وی. ماورته وییل چی
حکومت جیل ته بوتللي وم. وییل قتل دی کړی دی که څه بل څه. ماوییل چی هیڅ می نه دی
کړی خوراته وایی چی پاکستان درنه یریږی. وییل داخوځه خبره نه ده .... زماپه کالج کی
دی څه ندی کړی، حکومت زمانه تپوس قدری نه دی کړی نوځنګه تاګرفتاروی. فوراً یی

(c) ketabton.com: The Digital Library

[وزیراعلی= چیف مینیستر] قیوم ته ټلیفون وکړ.» (مخ ۱۶۶) داسلامیه کالج مدیربرادرټن « راته وییل چی ماوزیراعلی[قیوم] سره خبره کړی ده هغه ستاپیرول یوه بله میاشت هم زیات کړو.» له پیرول نه مطلب د پوهیدونکي(محصل) معاش یا جیب خرڅ دی.
قایم شاه باچا چی داسمبلی ممبرو، دقیوم خان پیغام یی جهانزیب نیازته وررسولاوه«چی جهانزیب ته اووایه چی ماووینی نوماورسره سباسهرلس بجی وخت مقررکړی دی. ته ورشه شیرمحمدنومی سړی دی دادهغه پی ـ ای[3] وو. هغه ته اووایه چی زه نن وزیراعلی صاحب راغوختی یم. هغه راته وییل چی ته جهانزیب نیازیی ماوییل هاو. هغه دننه ورغی اوواپس راغی وییل یی ورځه. زه دننه ورغلم قیوم راته پاسید. ډ یره مینه یي راسره اوکړه. بیایی راباندی چای اوڅکله. بیایی راته وییل چی داڅه معامله ده. زه دی پرنسپل [دکالج مدیر: برادرټن] راپه مخه کړی یم.»
جهانزیب ورغبرگه کړه چې: « دابه تاسوته پته وی چی زمازنده گی موتباه کړه. وییل ماخوستازنده گی نه ده تباه کړی. داخوته [میا]جعفرشاه گرفتارکړی یی . پی ـ ای ته یی اووییل چی ورشه جعفرشاه ته اوازکړه اوورته اووایه چی دجهانزیب نیازفاییل راوړه. میا صاحب فاییل په ترخ کښی نیولی وواوراغی اونیغ دهغه مخکښی ولاړوو. اوزه په کرسی کښی ناست ووم. سوچ می کاوه چی څوک خپل ضمیرخرڅ کړی دهغه به دغه حال وی. داجعفرشاه چی به دباچاخان په خواکښی ناست وو. نومورته به دزمری نه زیات ښکاریده. خوضمیریی خرڅ کړی و. نو نن لکه نوکردصوبی دوزیراعلی په مخکښی ولاړدی. قیوم ورته وییل چی هلکه دافاییل راکړه چی جهانزیب نیازته اوښایم چی دی مانیولی دی اوکه نا. چی فاییل یی ماته اوښود. نو میا [جعفرشاه] صاحب پری په خپل لاس لیکلی وو. اگرچی هغه له انگریزی نه ورتله، خوکیدای شی په سکرتری یی لیکلی وی چی:

"Jehanzeb Niaz is more dangerous than A[bdul] Ghafar. He should be immediately arrested."

قیوم وییل اودی کتل. ماوییل هوخومشروزیرخوته یی نوته څه تحقیق نه کوی. چی داستوډنټانو سره ظلم ولی کیږی. وییل باچا[میا جغفر شاه] ورکړه جواب. باچاگونگ ولاړوو. هغه ته وییل ته ځه. او ماته یی وییل چی مادرله پیرول یوه میاشت بل هم زیات کړو. اوانشاءالله په دغه میاشت کښی به دی د رهایی ارډ راوشی. سبق ته مخه کړه.» (مخونه: ۱۷۰ ـ ۱۷۲) میاجعفرشاه کاکاخیل دتعلیم وزیر واود بنودلویی جرگی (۲۱ جون ۱۹۴۷زکال) پوری دکانگرس غړی و. د۱۹۴۵ پورې قیوم خان د کانگرس غړی و. قیوم

[3] - P.A.= Personal Assistanat (منشی، قلم مخصوص)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان اومیا جعفرشاه دواړه دپاکستان په جوړيدلوسره دمسلم ليک غړی شول.
دبی درباره ملی ژبی ملی شاعراروانښادمحمدامين ملنګ جان په خپلوملی نغموکی څه دپاسه پنځوس کالونووړاندی ویلی وو:

وزیرمسیدشوسترې په جګړوکی
خانان دباجوړدی کړی سیلونه په حجروکی

په ربښتیاچی وزیراومسید دخپلودنګوغرونوګوربتان دی اودخپلواکی پښتنی روحیی سیالان دی. وزیراومسید«رټ» پښتانه دی او هیچاته«ټیټه» نه وایی. په شلمه پیړی کی دهغوی غټ مشر ایپی فقیروچی په (۱۹۶۰ز) کال کی په حق ورسيد. د دغه میړنی پښتون په مشری وزیرواو مسیدودانګریزانواوپاکستان په مقابل کی تودپاڅون غوره ګڼلی و. د ډیورنډ د ترون په ضدکلک وسله وال پاڅون په (۱۸۹۷ز) کی دوزیرستان په مدخیلوکی پیل شواوبیاتیرا، مومندو، ملکنډ، باجوړاوچترال ته وغځيده. دافغانستان دخپلواکی په جګړه کی جنرال محمد نادرشاه دوزیرواومسیدوپه مټ انګریزان په ټل اووانه کی په ګونډوکړل. دافغانستان د نجات په جګړه کی محمد نادرشاه دوزیرستان له لاری(۱۹۲۹زکال) افغانستان ته راننوت اود وزیرو، مسیدواودپکتیاوالوپه میړانه او د مفکر وزیر محمدګل مومند په لاربښودنه یی دکابل تخت دکلکانی حبیب الله(بچه سقاو) له ګدوډی نه را خلاص کړ. له نن نه نږدې درې کلونه وړاندی د(۲۰۰۶ز) کال په سپتمبرکی دوزیرستان خلکو پاکستان دی ته اړکړچی دشمالی وزیرستان په میرامشاه کې ورسره تړون لاسليک کړی. د پاکستان له خوادغه رسمی تړون یوځل بیاښیی چی دډیورنډکرښه باطله ده. دشوروی یرغل پرضدپه جهادکی خود ډیورنډ لیکه بنی بنی شوه اوټوله نړی یی په ماهیت پوه شوه. که د ډیورنډ لیکه شته وای، دتاریخ بی ننګان(شوروی فوځونه) به څنګه له حیرتان پل نه سرتیتی وتلی وای!؟ دډیورنډلیکه دومره سپیره ده چی پخپله مارتیمرډیورنډهم پری شکمن دی چی بین المللی پوله به وی. ډیورنډ په دی پوهیده چی اوبه په ډانګ نه بیلیږی.د ډیورنډ د نا چلې او سپیری لیکی په اوږدو کې د پښتون ولس غورځنګونو دشوروی اتحادامپراتوری رانسکوره کړه، د برلين ديوال یی ړنګ کړ، له ویشل شوی جرمنی نه یی یوجرمن ملت جوړکړ،اود ختيزې اروپاملتونوته يې د خپلواکۍ سندره ورزده کړه.خو له دی سره جوخت«د تمدونونود ټکر» خبره راووتله (دتمدونونودټکر لپاره ولولی: زیرک یار، دنوی سیاست الجبره، ۱۹۸۹ ـ ۲۰۰۵ زییز کال. خپرندوی: د پښتنی کولتورد ودی اوپراختیاټولنه ـ جرمنی . چاپ ځای: دانش خپرندوی ټولنه، پیښور، ۲۰۰۶زکال، مخونه: ۶۰ ـ ۸۷). اوس د ډیورنډ په سپيری لیکی پسی د امریکې او د ناټو وسله وال ځواکونه ورغلی دی- بې له دې چې د خپل تیر سترغلیم شوروي اتحاد نه یې زده کړه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهرقبرسرته جګی تیږی توری
دلته مړدقبرلاس راباسی جنګ کړی
میرویس خان اواحمدشاه یی پس له مرګه
لالګیا دی دافغان په نامه ننګ کړی
(عبدالروف رفیقی)

په خپل دغه شعرکی عبدالروف رفیقی هغه لیک انځورکړی دی چی یوه شوروی عسکر پری خپله میرمنه په غوږوهلی وه.

(اتم)

داټکی دپاکستان په جوړولوراڅرخی. محمدعلی جناح چی اصلاً دبمبیی په اسماعیلی شیعه مذهب پوری تړلی و، دمسلیم لیک مشرشو. د بنود لوی جرګی له پریکړی نه یوه اونی وروسته د(۱۹۴۷زکال) دجون په ۲۸ مه نیټه محمدعلی له ډهلی نه داستعماری سرحدی صوبی پښتانه په غوږونو وهل چی باید«لومړی مسلمانان اوبیاپټانان» وی.که ښاغلی محمدعلی جناح په تاریخ پوهیدلای، دغسی بی خونده خبره به یی نه وای کړای. هغه ډانګی چی انګریزانوبه پری پښتانه وهل، د پاکستان جنډه ورنه جوړه شوه. جناح زیاته کړه چی که صوبه سرحد دپاکستان په قانون سازی جرګی به Assembly کی ګډون ونکړی،«فاجعوی تقدیر» (ډیزاستیرس فیت) بی په برخه شی . د اقتباسونولپاره ولولی تازه چاپ شوی کتا ب :

Axel von Tunzelmann, Indian Summer. New York: Henry Holt, 2007, p.352, footnote # 36.

په برتانوی هندکی ملی خوځښت زورمیندلی و، اوله دی امله انګریزانودیواسلامی پاټک اچولوته اړتیالرله. دغه اړتیا په برتانوی هندکی په یوه اسلامی خوځښت ډکیدلی شوه. په جنوبی افریقاکی دبرتانویانوپرضد بورانو پاڅون وکړ(۱۸۹۶ ـ ۱۹۰۲زکال)؛پښتنو د ډیورنډ په سرحد پسې وسله وال پاڅون پیل کړ(۱۸۹۷تر۱۸۹۸). په (۱۹۰۵زکال) کی اسیایی ملت جاپان اروپایی قدرت روسیی ته ماتی ورکړه. په همدغه کال (۱۹۰۵زکال) کی بنګال وویشل شو. په افغانستان کی هم دملی مفکوری لپاره ورشوجوړه شوه، اومحمود طرزی اونور ملت ګر افغانان یوبل ته دملی تولنی په جوړولوکی نږدی شول. دغو پیښود برتانوی هند په لوړو هندی طبقو کی ملی شعورلاپسی غښتلی کړ. د برتانوی هند وایسرا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردارمینتو(۱۹۰۵تر۱۹۱۰) د هندی چارو وزیر سردار مورلی (۱۹۰۹تر۱۹۱۰) ته ولیکل چی په هندکی دی«دشهزاده ګانوجرګه»جوړه شي.

دعلی ګړد کالیج مد یرارکوبالدArchobald(۱۹۰۵ ـ ۱۹۱۰) په زبیز کال ۱۹۰۶کې دمسلمانانومشران دیته وهڅول چی د وایسرا سردارمینتوسره دی وګوری اوهغه ته دی داقلیت په څیرخپله اند یښنه څرګنده کړی. د (۱۹۰۶ز) کال د اکتوبر په لومړی ورځ وایسرا سردارمینتوته دمسلمانانویوه ډلګی ورغله. دغه استازې ډلګی له «اشرافو، جاګیردارانو، [د برتانویانوله] تعلقدارانو، قانون پوهانو، زمیندارانو، تاجرانواونورو» نه جوړه شوی وه اومشریی اسماعیلی ـ شیعه مذهبی اغاخان(۱۸۷۵ ـ ۱۹۵۸) وچی انګریزانوته ډیروفادارو.

وایسرالارډمینتودغی استازی ډلګی ته وویل چی دعامه انتخاباتو له مخی هره استازولی (ریپریزینتیشن) ناکامه ده، خوداچی دګروپونو دینی عقیدې اورواج ته پام وکړی. له دینه دری میاشتی وروسته دهمدغه کال(۱۹۰۶ز) د ډیسمبرپه د یرشمه(۳۰) نیټه د نواب وقارالملک په مشری د مسلم لیګ ګوند جوړشو.

چرچل   Churchill چی د دوهمی نړیوالی جګړی په مهال د برتانیی لومړی وزیریانی صدراعظم (۱۹۴۰ ـ ۱۹۴۵) و، دبرتانیی دګتولپاره یي د پاکستان په جوړولوکی لاس لاره. نږدی یوه میاشت وړاندی د(۲۰۰۷ز) کال په اګست کی یوکتاب راووت چی په هندکی د برتانوی امپراتوری د ورستیومیاشتوپه پیښو راڅرخی: الیکس فون تانزلمن ، هندی اوړی: دیوی امپراتواری دپای پټ تاریخ، نیویارک، هینری انډ هولټ، ۲۰۰۷ :

Alex von Tunzelmann, Indian Summer: The Secret History of the End of an Empire. New York: Henry and Holt, 2007.

د لته د بیورلی   نیکولز کتاب (Beverly Nichols, Verdict on India) ته ګوته نیول شوی ده چی په (کلکه محافظه کاره) ژبه لیکل شوی و. دغه کتاب چی په وینسټن چرچل یی اغیزاچولی و، استدلال یی الیکس فون تانزلمن داسی رالنډ کړی دی: برتانیه له هند نه وتلی نشی، خوداچی« دمسلمانانولپاره یی یوجلاهیواد» جوړکړی وی. الیکس فون تانزلمن دوینسټن چرچل له خولی کاږی:

” I [Churchill] agree with the book[Verdict on India] and also with its conclusion – Pakistan”

یانی وینسټن چرچل دبیورلی نیکولزد ذکرشوی کتاب اودهغه دپایلی یانی پاکستان سره توافق لاره. د چرچل ددی اقتباس سره جوخت، الیکس فون تانزلمن زیاتوی چی له پاکستان نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرچل «څرګند ملاتړ» په دې کې «اغیزمن» شو چې په نړی کی «لومړی نوی[مادرن] اسلامی دولت خلق شی» اودهند د یووالی« وروستنی هیلی ویجاړی شی».
"Churchill`s vocal support of Pakistan would be instrumental in creating the world first modern Islamic state and in sabotaging any last hopes of Indian unity."(pp.126 – 127).

یومخ وروسته الیکس فون تانزلمن لیکی چی محمدعلی جناح د(۱۹۴۶ز) کال په ډ یسمبرکی په لندن کی وینسټن چرچل ته ډیرنږدی شو. جناح به خپل لیکونه چرچل ته په مخفی نوم (میرمن الیزابیت ګیلیات) لیږل. چرچل ورته دمیرمن ګیلیات Gilliat نوم ورکړی وچی « دچرچل منشی وه.» الیکس فون تانزلمن زیاتوی چی« **که جناح ته دپاکستان دپلارپه سترګه کتل کیږی، چرچل باید د پاکستان د تره مقام ولری،** اوله دی امله باید د سیاسی اسلام په راژوندی کیدلوکی دیوی مهمی څیری مقام ولری.»
"... Churchill must qualify as its uncle, and therefore, as a pivotal figure in the resurgence of political Islam." (p.128).

د(۱۹۱۷ز) کال په نومبرکی د برتانیی دبهرنیوچاروزیر ارتر بلفورBalfour دخپل حکومت دریځ وښود چی په فلسطین کی به د یهودانو د «ملی هیواد» د جوړولوملاتړکوی. نژدی څلورکاله وروسته دبلفورپه کورکی په خصوصی غونډه کی د برتانیی ستروزیر(صدراعظم) لویید جورج اوبلفورپه برتانیه کی دصیهونستانویوکلک اوسروال شخصیت ډاکټرخایم وایځمن ته ډاډ ورکړچی هغوی دواړه په پای کی(ابوینچوالي) دیهودی دولت پلویان وو. کله چی په فلسطین کی دصیهونستانودوسلودقاچاق خبره راپورته شوه، دهغه مهال دبرتانیی دمستعمروزیروینسټن چرچل دا کټرخایم وایځمن ته «سترګه ووهله» چی فلسطین ته دقاچاقی وسلوراوړل«موږته پروانلری، خوګړیږئ پرې مه» :
" We won't mind, but don`t speak of it." Quoted by Margaret MacMillan, Paris 1919: Six Months That Changed the World. New York: Random House, 2001, p.425.

د دی کتاب لیکواله مارګریت مکمیلن دبرتانیی دستروزیرلو یید جورج(۱۹۱۹ ـ ۱۹۲۲) کړوسی اوپه تورانتوپوهنتون کی دتاریخ پوهانده ده. دلته وینوچی دبرتانیی امپراتوری یو ځای مسلمانان په هند یانویسی راپورته کوی اوبل ځای یهودان په مسلمانانو پسی.
مسلیم لیګ په (۱۹۳۰ز) کال کی دخدایی خدمتګاردخوځښت سره همکاری رد کړه.دلیل یې داوچی د خدایی خدمتګارخوځښت دانګریزانوپه ضدو، خوانګریزان دمسلم لیګ په ملاتړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو. ولولی: باچاخان، زماژونداومبارزه، کابل ۱۳۵۳لمریزکال(۱۹۷۴ز)، مخونه: (۱۰۵-۱۰۶). محمدعلی جناح فکرنه کاوه چی په برتانوی هند کی له دوه سیالانوله منځه به یوځان «اینډ یا» ونوموی . خوکله چې د برتانيي وروستنی وایسرا ماونتبیتن ورته وویل چې نهرو او کانګرس د خپل هیواد لپاره د اینډیا نوم غوره کړی دی، دماونټ بیټن له خولی جناح «عصبانی»(فیورییس)شو. په دغه نوم کی دهند د نیمی وچی اهمیت اولوړی والی (پرایمسي) غلی شوی و۔ داهغه څه ووچی پاکستان یی دمنلووس نه لاره. تاریخپوه جان کیی لیکی چې د (اینډ یا) په نوم کی یوتاریخی نزاکت غلی شوی دی: اینډیاڅانله اصلا هغې سیمې ته ویل کیدله چې د «اینډوس» (اباسیند) په خوا کې پلنه شوې ده. یانې « د انډیا نوم د اینډوس [اباسیند] سره خپلوي لری.»

"... with which the word is cognate"

داهغه سیمه ده چی له اوسنی هند نه په غټه کچه په بهرکی پرته ده، خوپه غټه کچه داوسنی پاکستان په دننه کی. د برتانوی هندپه ویشلوسره نه یواځی داچې دهند دری زره کلن زوړ تمدنHarappan داوسنی پاکستان په خاوره کی میلمه شو، بلکه اوسنی هندته دټول هندد اسلامی تمدن خوراښکلی ابادی ورورسیدلی. په دی ډول یوبل له تمد نی هویت اوویاړنه وشړل شول. ولولی مورخ:

John Keay, India: A History. New Yew York: Grove Press,2000,pp.56 - 57

جواهرلعل نهرود خپل نوی هیواد نوم د Indus سره له ګډهویت نه راوویست اوپه دی ډول یی پاکستان له تاریخی هویتی چینی نه محروم کړ. اوس نوپوښتنه داده چې پاکستان څه ته وایی؟ دپاکستان نوم دمسلم لیګ دلاهورپه پریکړه یانی پهLahore Resolution کی (۱۹۴۰ دمارچ میاشت) نه دی یادشوی. تردغه مهاله دپاکستان نوم«یواکاډمیک تخیل»academic fiction وه.

له نن اته اویا(۷۸) کالونه وړاندی په (۱۹۳۱ز) کال کی دبرتانیي په کمبرج پوهنتون کی مسلمانانو دیوغټ اسلامی دولت دجوړولوتصورانځورکړ.دغه سترهیواد به له ډیرو سیموا وهیوادونونه جوړیږی اودهری سیمی یاهیواد دنوم لومړی توری به دنوم ترکیب acronym جوړوی، خوله بلوچستان نه به پکی وروستنی توری N (نون) رااخیستل کیږی:

P(unjab), **A**(fghnia= North- west Frontier province), **K**(ashmir), **I**(ran), **S**(ind), **T**(urkharistan), **A**(fghanistan), (Baluchista)**N**= **PA** ورکه شوی په دغه نوم کې د بنګال (ب) =B(angal)ده. پاکستان یانی دپاکانو هیواد،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په روحانی د ینی لحاظ دنګهوpure اوپاکانوclean هیواد دی!
د بنګال دنوم استازی توری دپاکستان په ترکیبی نوم کی نه وه راغلی، خوبیاهم د پاک اونګه په ماناکی شامل و. ولولی:Keay, ibid.,p.496
ختیزبنګال د(۱۹۷۱ز) کال په دسمبرکی دمجیب الرحمن په مشری اودهندیپه مرسته په بنګلادیش(دبنګالیانو هیواد) واوښت.
دختیزپاکستان اولویدیزپاکستان نومونه پای ته ورسیدل، اوپه دی ډول له ختیزپاکستان نه بنګلادیش راووت، اوله لوید یزپاکستان نه پخپله اوسنی بوڼدی خونګه او پاک پاکستان.
محمدعلی جناح چی دپاکستان دګورنرجنرل دمقام لپاره ومنل شو، وینسټن چرچل پری خوښ شو. «هغه په جناح اعتمادلاره چی پاکستان په یوه داسی لاروچلوی چی دبرتانیی ګټی به تأمین کړی».

Winston Churchill "trusted Jinnah to run it[Pakistan] in a way that would serve British interests" Alex von Tunzelmann, 2007, p. 180

(نهم):

« دو هندوستان ...هندوستان هند و هندوستان مسلمان»(امیر عبد الرحمان)

له امیرعبدالرحمن خان نه اودپښتونخواله یوه وتلی مشرافضل خان لالا نه واوری.
دډیورنډ د تړون په هد ف اوعملیاتی الفاظوکی ابهام لیدل کیږی. دغه تړون دانګریزانوله خواد زوراچولواوبډوورکولوله لاری په افغانستان ورتپل شوی دی (مالی مرسته یی له دولس لکو روپونه اتلس لکه روپوته جګه کړه) . پخپله ډیورنډ اقرارکړی دی چی:«دهندیپه خواکی شامل قومونه باید دغسی ونه ګڼل شی چی هغوی دننه دبرتانیی په منطقه کی دی»، بلکه ډیورنډ زیاتوی چی هغوی به«یوائی په تخنیکی لحاظ زموږترنفوذلاندی وی.» ددی اقتباس لپاره ولولی دتاریخ پوه ډاکټرمحمدحسن کاکړلیکنه:«دډیورنډتوافق لیک بایدډیردمخه باطل اعلام شوی وای» (لیه، دخرک مدنی اوکلتوری ټولنی دری میاشتنی خپرونه، پرله پسی شپږمه ګڼه، ژمی ۱۳۸۵ لمریز، جنوری ـ مارچ ۲۰۰۷زکال، مخونه: ۷ ـ ۹) .
لاتراوسه چاد ډیورنډ دتړون داسی فارسی یاانګریزی اصلی متن نه دی ښودلی چی امیر عبدالرحمن اوډیورنډ دواړوبه په ګډه لاسلیک کړی وی(همدغه لیکنه) .
داسی بریښی چی امیرعبدالرحمن دسرحدی لیکی نقشه نه ده لاسلیک کړی، بلکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

«سرېې خوځولی» دی. نوموړی په بیلا بیلودلیلونو اوبهانودلیکی دغځولو عملیه نیمګړی اوناچله پرېښی ده. دبرتانوی هندحکومت امیرعبدالرحمان خان ته ولیکل چی دسرحدی پولی دټاکلولپاره دی هییت وټاکی. عبدالرحمان خان ورغبرګه کړه چی که دغه موضوع ددینی عالمانواوقومی مشرانوله نظره تیره کړی، د برتانیې پرضد جنګ ته به راوپارېږی. د افغانستان پخوانی دیپلومات اوپه جرمنی کی د(عقاب اریانا) مجلی چلونکی محمد سرورړنا د ذ کرشوی یاداشت کوپی دافغانستان دبهرنیوچاروپه وزارت کی لوستلی ده. امیرعبدالرحمن خان ددغه یادداشت په څټ باندی خپلو«وروستنیانو» ته په خپله ژبه کی دموضوع جریان داسی بیانوی:

« بخلف من، تاالخرین روزیکه زنده باشم درمورد تعین حدود سرحدات افغانستان باهند برتانوی یک قدم پیش نمیروم وهمچنین میګذارم ونامه های انهاراجواب میګویم که جبری وتحمیلی بودن این قرارداد ثابت باشد، امید دارم فرزندانم که دراینده روی کارمی ایندبتواند انقدرقدرت تهیه کنندکه ازحق خوددفاع وبه قرارداد شایسته حدودافغانستان راتعین کنند.»

عبد الرحمان زیاتوی چی::«... من فکرمی کنم درآینده قریب مردم هند ومسلمانان بیدارشده ازحق ازادی خودها د فاع کنند وبه احتمال قوی د وهندوستان بوجود خواهدامد. هندوستان هند و هندوستان مسلمانان. هند مسلمانان باکشورماهم سرحد وشاید باعث دردسرمردم وطن وفرزندانم شود.»

محمدسرورړنا«بنام خالقی که فرمودشمارابه نژادوقومیت نه، به عبادت وکرامت ترجیح میدهم» (لیه، پرله پسی شپږمه ګڼه، د۱۳۵۸ لمریزژمی، جنوری ـ مارچ ۲۰۰۷ز، مخونه (۶۴ ـ ۷۴). ددغه سندپه بنودلو سره ښاغلی محمدسرورړناچی دامیرعبدالرحمن دغه یادونه ولیدله«معجزه امیرعبدالرحمان» یی ونوموله. دافغانستان دهغه مهال دبهرنیوچاروزیرسردار محمدنعیم خان ته یی چی وښودله، هغه هم له «دری ځلی» لوستنی نه وروسته «معجزه امیرعبدارحمان خان» وګڼله (سردارمحمدنعیم خان له ۱۹۵۳تر ۱۹۶۳زیږکال پوری دبهرنیو چاروزیروه).

طالبانو(سپتمبر۱۹۹۶ ـ نومبر ۲۰۰۱) دپاکستان سره نږدی اړیکی لرلی.خوهغوی نه یواځی داچی دډیورنډکرښه یی دپاکستان سره ونه منله، بلکه هڅه یی وکړه چی په سرحدی سیموکی دافغانستان مټ قوی کړی. دبیلګی په ډول: پاکستان غوښتل چی دمومندوپه ایجنسی کی خلکوته پیژاندپانی(دهویت کارتونه) ورکړی. له افغانستان نه دجګ پوروطالبانویوه پنځه نوی(۹۵) کسیزه وسله واله ډله د مومندوایجنسی ته لاړه چی دافغانستان داخله وزیر هم پکی شامل و. هلته یی تودهرکلی وشو، خوطالبان خویزومومندوته په غصه ووچی ولی یی د پاکستان دهویت کارتونوته تن ایښی و.دخویزومومندو یوه ملک له خولی، یوطالب هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د چای ښځلوپه مهال وویل چی: «دازموږخاوره ده. موږبه درته (دهویت) [کارتونه درکړو.»

"This is our land. We will give you the (identity) cards."

په دغه غونډه کی [د مومندو د کوډاخیلو د امین ملک ځوی] ملک فضل منان هم حاضروه چی پخواد پاکستان دملی اسمبلی غړی و. په دغه عمل سره طالبانوپه صوبه سرحد باندی دافغانستان دعوه ژوندی وساتله. ولولی دډاکترروښان لیکنه:

Dr. G. Rauf Roshan, "Pashtunistan and Durand line", August 2001,electronic version.

روف روښان زیاتوی چی طالبانودمومندوپه ښاپش کی خپله جنډه هم لکه کړی وه.
دافغانستان په تاریخ کی دلومړی ځل لپاره دحامدکرزی په سپکه واکمنی کی د
پښتونخواخلک دیته اړکړل شول چی افغانستان ته دتللولپاره پاسپورټ ولری. دحامدکرزی دغه سپک عمل دپښتونخوانومیالی مشرافضل خان لالا ډیرکړولی اوغمجن کړی دی. په دی اکله منلی محمداصف ورد ک دپښتنو دخواخوږی مشرافضل خان لالا سره مرکه کړی ده. دافضل خان لالا چغارته غوږونیسی:

«زه دسکول[ښوونځی] له وخته په دی ذهن یم اوداسیاسی مفکوره می ده چی پښتانه شته اوقام نشته. قام په ۱۸۹۳کال کی انګریزانوویشلی دی، دهغه خاوره یی تقسیم کړی ده.... لراوبرچی زه اورم ماته تری ډیردرد رارسیږی اوددی نه دامعلومیږی چی موږپه لاشعوری توګه دغاصب هغه عمل منو.
په افغانانو(پښتنو) کی لراوبرنشته. اوس هم زه تاسوته وایم چی پښتون یوقومی وحدت و، یو قومی وحدت دی اویوقومی وحدت به په خپله ترلاسه کوی. دازمایقین دی ځکه چی دایی فطری حق دی، دایی قانونی حق دی، داتقسیم نورداسی نشی پاتی کیدای، داقوم به سره یوکیږی، ځکه دایوواحد قوم دی.
په ۱۸۹۳ کال کی انګریزانو موږله خپله اصلی کورافغانستان نه بهرکړو، په یوه حصه باندی یی دانوم«افغانستان» پرېښود اونوری دری توکړی یی ځنی وشلولی اوپه هغی باندی یی داسی نوی نومونه کښیښودل چی له هغه زاړه نوم سره یی هیڅ رابطه نه وه، ځکه هغوی غوښتل چی داجذبه پاتی نشی اوختمه شی...... نوماد پارلمان په اولنی تقریرکی صوبی ته پښتونخواوویله نودقومی اسمبلی سپیکر(ویاند) چی هغه په خپله پښتون و، ترین و، دایوب خان زوی ګوهرایوب و، زه یی منع کړم، هغه وویل چی په پاکستان کی دپښتونخواپه نوم هیڅ ځای نشته، نودغه وخت ماپه اسمبلی کی په استحصال باندی خبره کوله.....
ماویل چی زه په استحصال خبره کوم نوددی نه زیات استحصال شته چی زه پښتون یم زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل تشخص غواړم اوتاسی وايی چی نه! ستاسی خپله پيژندګلوی اوتشخص نشته....
نوبياسپيکرماته وويل چی ته يی ويلی شی خودخپل پارټی اوګوندله طرفه نه....
وردګ صيب! زموږدافغانستان دپارلمان يوغړی زموږداپريدويوملګری ته ويلی وچی که دلته کی تاسی پوره غورځنګ جوړکړی اود وحد ت خبره کوی نوصحی ده اوکه پوره غورځنګ نه وی نودابيامورږته تاوان دی.
نوزه دغوورونوته داسی وايم چی تاسی چی د ډيورنډ دکرښی خبره کوی نوپه داسی اندازکی يی کوی لکه په موږچی ډيراحسان کوی لکه دوی چی د دی نه د سره خبرنه وی داپه موږ احسان نه دی داعمل انګريزدتول پښتون(افغان) سره کړی دی اوقامی وحدت يوازی د لاندی پښتنومسله نه ده بلکی د ډيورنډکرښی پوره قام ويشلی دی، دايوقامی مسله ده، دا يقيناً يوغورځنګ غواړی خوددی دامطلب هيڅکله نه دی چی ګنی دغه غورځنګ به دلته جوړيږی اوفقط موږبه ورته وده ورکوو. داديورته افغانانو هم وظيفه ده چی خپل سياسی رول ولوبوی اوحامدکرزی صيب اونوروټولوته داخبره کوم چی که په ويزه باندی پښتانه افغانستان ته ځی نوبياخوپه غيری شعوری توګه موږدغه استعماری کرښه خپل سرحدوټاکه. کم ازکم افغانانوته خوبايد دپاسپورټ اودويزی ضرورت نه وی لکه څنګه چی دانګريزانوپه وخت کی نه و. خدای دی وکړی چی دوی زماپه خبروپوهيدلی وی....
وردګ: قدرمنه مشره داسی می اوريدلی دی کله چی تاسوننګرهاراوکابل ته تشريف وړی ووپه ويزه تللی وی، داربښتياده چی خپل وطن ته په ويزه تللی وی؟
خان لالا: وردګ صيب! ماپه جلال ابادکی په خپله ويناکی وويل چی ماته ډيرلوی افسوس دی چی زما دادويم واردی چی خپل ملک اووطن افغانستان ته زه په ويزه راغلی يم. ددی نه مخکی زه دانګريزانوپه وخت کی هم راغلی وم په هغه وخت کی زه په ويزه نه يم راغلی. زه افغان يم اوافغانستان چی زه يی خپل کورګڼم چی هغی ته زه په ويزه راځم نودهغی خواداښکاره اوصفا مطلب دی چی زه داحق نه لرم چی افغانستان ته خپل کور ووايم.
ښاغلي محمداصف وردګ دغه مرکه په جرمنی کی دافضل خان لالاسره دزيږکال ۲۰۰۷ دجون په دوهمه اونی کی کړی وه چی دلمريزکال۱۳۸۶دغبرګولی او دسپوږميزکال ۱۴۲۸ دجمادی الاول سره سمون خوری. محمداصف وردګ ددغی ارزښتمنی مرکی ټول متن په ليه نومی مجله کی خپورکړی دی:
ليه، دخرک مدنی اوکلتوری ټولنی دری مياشتنی خپرونه، پرله پسی ګڼه اومه اواتمه، ۱۳۸۶ لمريزپسرلی اووړی، ۲۰۰۷.
د مرکی سرليک دادی: « خپل ملک اووطن افغانستان ته په ويزه راغلی يم»،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخونه:۳۹تر۵۲ اومخ ۶۱»
زه له منلی محمداصف وردک نه ډیره مننه کوم چی ماته یی ددغی درنی مرکی داستعمالولو اجازه راکړه. ډاکټرزیرک یار(۲۵ اکتوبر۲۰۰۷ ، لړم ۱۴، ۱۳۸۶لمریز)

پایله

د ډیورنډ دترون په هدف اوعملیاتی الفاظوکی ابهام لیدل کیږی. هرڅومره چی په سرحدی سیمو کی دوګړوشمیرزیاتیږی، هغومره هلته اقتصادی اوبشری ـ کولتوری راشه درشه زیاتیږی اوحتمی کیږی. هرڅومره چی په سرحدی سیموکی اقتصادی اوبشری ـ کولتوری راشه دارشه لاپسی ټینګیږی اوهرڅومره چی دډیورنډ مبهم ترون زړیږی، هغومره دغه ترون خپل په خپله ورستیږی اوهغومره دپښتونخواد برخه لیک په اړوند کی دافغانستان حقوقی، سیاسی اوکولتوری دریځ غښتلی کیږی. وریزی اولړی دتل لپاره لمرنشی پټولی.
د حقوقوپوه ډاکټرعثمان روستارتره کی ویناروغه ده چی :
«په اوس وخت کی افغانستان دیوه تمثیلی، ملی مرکزی حکومت د درلودلوڅخه بی برخی دی. اوسنی افغانی حکومت چی دبهرنیانولخواساتل کیږی دهیڅ یوې ملی مسالی اوپه ځانګړی توګه د ډیورنډ دموافقه لیک په موضوع باندی دهیچاسره د معاملی دیوارځ په توګه دریځ نیولی نشی.
اوس وخت افغانستان د نړیوال ایتلاف ترتحت الحمایګی لاندی دی اودباندنی خپلواکۍ ا و ملی سیاست څخه بی برخی ګڼل کیږی»
د ډیورنډ د ژوری اومنډ لی حقوقی ارزونی لپاره ولولی: ډاکټرعثمان روستار تره کی« د ډیورنډ د موافقه لیک حقوقی ارزونه» (لیه، شپږمه پرله پسی ګڼه، جنوری ـ مارچ ۲۰۰۷، مخونه ۱۰ څخه تر۱۵) .
پاکستان بایدخپله استعماری لکۍ په خپله غوڅه کړی اولږترلږه د صوبه سرحد نوم په پښتو نخواواړوی. دوه شپیته کالونه وړاندی په زیرکال ۱۹۴۷کی جواهرلال نهرواود کانګرس ګوند دپښتنوسره ناځوانی وکړه اودهند دویش په منلوسره یی پښتانه په نیمه لارکی پریښودل.
امیرعبدالرحمان خان دنولسمی زیږی پیړی په پای کی د برتانوی هند ویش انځورکړی و:
«هندوستان هند وهندوستان مسلمانان». هنداوس دپښتونخوا‌الاخلاقی پوروړی دی اوبایدخپل پوراداکړی. باچاخان په خپل ژوند لیک «زماژونداوجدوجهد» کی د «کانګرس بیوفایی» ډاند س کړی ده:
«کانګرس خودپیرنګیانوسره دشپیتوکالوراسی دازادی اخیستلودپاره په جدوجهد لګیاو،خو انګریزانوورته پوره ازادی څه چی نیمګړی ازادی هم نه ورکوله، مګرکله چی پښتانه ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره په دغه جنګ کی ملګری شول اوپښتنوپه کیسه خوانی، تکر، اتمانزو، کوهاټ هاتی خیلو اومیرویس کی قربانی ورکړی اودغه شان زموږدقبایلی علاقی غیرتی پښتنودی پښتنوسره د هندوستان دازادی په لاره کی غزاګانی وکړی، دانګریزانوتوپونواوټینکونوته یی خپلی سینی ډال کړی اوددوی مخی ته لکه دغر ودرید ل نودانګریزانوهله د هندوستان ازادی ته غاړه کښیښوده...... مګرچی وخت راغی نوبیاموږسره دشوو وعدوهیڅ خیال ونه ساتلی شو، زموږ د مستقبل په هکله هیڅ پوښتنه ونه شوه. بلکی د پاکستان اوهندوستان دیوځای کیدوریفرنډم راباندی په زورراوتپلی شواوزموږپه سردغه لویه سوداوشوه.......
مونږته به پیرنګیانوویل چی دکانګرس ملګرتیاپریږدی نوموږچی هندوستان له څه ورکوود هغی نه زیات به تاسوله درکړو، لیکن مونږکانګرس پری نه ښود خودوی مونږپریښودو، د ډیرافسوس خبره خوداده چی مونږدوی سره څه وکړل اودوی راسره څه وکړل؟.....
دسردارپټیل اوراجه ګوپال اچاریه نه خوزماګیله نشته، زماګیله د جواهرلال نهرواوګاندی جی نه کیږی چی هغوی هم په دی معامله ورسره اتفاق وکړو، دکانګرس لیډرانوویل چی اوس داسی حالات راپیداشوی دی، چی بله لارنشته، نوزه وایم داحالات چاراپیداکړل؟
داحالات خودوی راپیداکړل، که دوی هندوستان تقسیم کړی نه وی نودهندوستان اوهندومسلمان دا دومره تباهی اوبربادی به نه وی شوی..........
بل طرف ته تاسوکانګرس ته وګوری چی دهندوستان په هندواومسلمان کی څومره نفرت پیداکړواوڅومره تشد د یی وکړو، خوحقیقت دادی چی عدم تشد د دهغوی پالیسی وه اوزموږ عقیده وه او ده!!
مونږخوازادشوی وواوپیرنګیان زمونږدملکه تلونکی وو، خودلارډ مونټ بیټن اوسردارپټیل په سازش دغلاموغلامان شو، زه په دی خبره دومره خپه نه یم، ځکه چی که پښتون پښتون شی نودی څوک غلام کولای نشی، خوخپه په دی یم چی دخدایی خدمتګاری هغه تحریک چی په ډیروخوارو، مصیبتونو، تکلیفونواوقربانوجوړشوی وو، هغه یی تس نس کړواوجوړ شوی انتظام یی ورله خراب اوګډوډ کړو.»

دزړه په باغ می ږلی وشوه

بویه چی بیا سپرلی راځی سپری ګلونه

عبدالغفار

۱۳ / ۷ / ۱۹۸۱ زییزکا ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولولئ : عبدالغفارخان(باچاخان)، زماژونداوجدوجهد. خپروندوی: دافغانستان دکلتوری ودی ټولنه ـ جرمنی. چاپ ځای: ددانش خپرندويی ټولنی تخنيکی څانګه ـ پيښور۲۰۰۸ زيږکال، ۱۳۸۷ لمريزکال، مخونه ۷۸۳ تر ۷۸۶.
سرمحقق استادعبدالله بختانی خدمتګارپه دغه کتاب باندی دخپلی سريزی په پيل کی داسی کاږی: « دالیکنه دباباپه غوښتنه ددی کتاب دلومړی چاپ لپاره ليکل شوی وه؛ خودهغه وخت دځينوملحوظاتوله امله چاپ نه شوه.»
زمادمعلوماتوله مخی ، باچاخان دخپلی پورتنی ژوندليک لاسی نسخه استادبختانی خدمتګار اواستاداجمل خټک ته ورسپارلی وه چی پښتويی په ګډه سره په روان اواسان سبک سمباله کړی. باچاخان دپورتنی کتاب په وروستنی مخ کی ليکی چی منلواجمل خټک، فضل الرحيم ساقی، عبدالله بختانی خدمتګار، صديق الله رښتين اوفقيرمحمدبايزی وربادندی«څوڅوځله» ددغه کتاب دليکلوتينګارکړی وه اودهغه په«تنظيمولواوچاپ ته دتيارولوپه چارو» کی يی د باچاخان سره «زيات کومک» کړی و(مخ ۷۸۸). زما د معلوماتو له مخې، استاد عبد الله بختانی خدمتګار خدايی خد متګار واو باچاخان پرې ډ يراعتماد کاوه. د دی اعتماد په مټ ويلی شم چې په پورتني پنډ کتاب کې به يې د باچاخان وينا روغه خوندي کړې وي.
وړاندی می وويل چی هندوستان دپښتنوپورورری دی، اوبايدخپل پوراداکړی. په «غوره سياسی حل: هند، پاکستان اوافغانستان» نومی ليکنه کی چی نږدی دوه نيم کاله وړاندی دکال ۲۰۰۶ په اکتوبرکی بشپړه شوی وه، په لنډډول داسی راغلی دی:
« په سيمه کی غوره حل کوم دی؟ غوره حل دادی چی کشميردی پاکستان ته وروسپارل شی اوپښتونخوادی بيرته افغانستان ته وروسپارله شی» (لېه، پرله پسی شپږمه ګڼه ۱۳۸۵، لمريزکال ژمی، جنوری ـ مارچ ۲۰۰۷، مخونه: ۱۶ تر۱۷). نږدی هم مهال په ۲۰۰۶ کی دسيد جمالدين کتاب راووت:

Syed Jamaluddin, Divide Pakistan to Eliminate Terrorism: Independent Kashmir, Pakhtunistan,Punjabistan,Baluchistan,Jinnahpur,Sindudesh...

(سيدجمالدين، دتروريزم دلری کولوپاکستان وويشی:
خپلواک کشمير، پښتونستان،بلوچستان،پنجابستان، جناح پور، سيندود يش) .له جناح پورنه يی مطلب اردوژبی مهاجران دی، اوله سيندوديش نه يی مطلب سيندوستان دی.
که څه خپل اوڅه دبل راغونډکړو، داسی څه به ورنه راووځی:
۱ ـ پښتونخواچی دافغانستان اوپاکستان په منځ کی غځيدلی ده، بايدپه يوه ارامونکي مانع واوړی، يانی نوی خپلواک هيواد(پښتونستان،پښتونخوا) بايدرامنځته شی. پښتونستان بايدژمنه وکړی چی: دبين امللی ټولنی وفامن غړی به وی، دسيمی اونړی په ثبات

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوپرمختګ کی به روغ رول لوبوی، د خپل حاکمیت له سیمی نه به بهرنی وسله وال وګړی اوډلی وباسی ملګروملتونوته به یی ورسپاری، خاوره به یی دګاونډ یانوپه ضد نه استعمالیږی، اوپه خپل اساسی قانون کی به د بنوله تاریخی فیصلی(۲۱جون ۱۹۴۷م) نه الهام اخلی.

۲ ـ بین المللی ټولنه باید دپښتونستان ملکی اوعسکری اړتیاوی ترهغه مهاله پرغاړه واخلی چی پښتونستان په خپلوپښوودریږی.

۳ ـ افغانستان اوپښتونستان باید ګډ دفاعی تړون لاسلیک کړی.

۴ ـ افغانستان اوپښتونستان بایدپه ګډه سره خپلوګاونډیانوته ډاډورکړی چی غرونه یی د ستراتیجیک ژورتیاstrategic depth په څیردلیری اونړدی ګاونډیانوپرضد نشی استعمالید لی.

۵ ـ داورپه لمبوکی پنجاب اوسیند نه سوځیږی، خوپښتونخواپکی وریتیږی. له بهرنه اقتصادی، تخنیکی اوتعلیمی مرستی باید په سوات،د یر، باجوړ، شیخ بابا....وزیرستان اود پښتونخواپه نورو ویجاړشووسیموکی پخپله دپښتونخواد مشرانودڅارنی لاندی پلان اوعملی شی.د افغانستان او پښتونخوا د اقتصادي رغوني لپاره دې امريکه او د ناټو هيودونه هغسي يو پلان عملی کړی لکه له دوهمي نړېوالي جګړې نه وروسته چي امريکي د «مارشل پلان» په نوم يو مفصل پروګرام د ويجاړشوې اروپا د اقتصادي رغوني او د کميونيزم د اغيز د مخنيوي لپاره پلی کړی و.

۶ـ د پښتنو په مرکزي سيمه کې او په نورو افغاني ځايونو کې دې د يورانييم د قربانيانو لپاره د امريکې او د ناټو د هيوادونو له خواځانګړې بودجه (فند) وټاکل شي. ډاکټر محمد داود ميرکي په افغانستان کې د يورانييم د استعمال په اکله دقيقه څېړنه کړی ده او زړه بريښوونکي لاسوندونه(شواهد) لري.د دغسي پروژې په اغيزمنتوب کی ډاکټر ميرکی ګټور رول لوبولی شي.

۷ ـ اوسنی پنجاب چی دپاکستان دیوځ له لاری یی په پښتونخواکی عملیاتی واکی په لاس کی نیولی دی، دنوی پنجاب(پنجابستان) په شکل اوسیندودیش باید دپښتونستان سره ددوستی تړونونه لاسلیک کړی. سیندودیش اوپنجابستان بایدبهرنی وسله وال وګړی اوډلی دخپل حاکمیت له سیمونه وباسی او باید ملګروملتونوته یی وروسپاری.

۸ ـ دپښتونستان، پنجابستان اوسیندودیش دیولوپه اوږدوکی باید دملګروملتونوقواوی ترهغه مهاله ځای په ځای شی چی پښتونستان په خپلوپښوودریږی.

۹ ـ له ټول کشمیرنه دی دپښتونستان په شان یوخپلواک هیواد جوړشی. دکشمیرستان ګاونډی هیوادونه دی ورسره ددوستی تړونونه لاسلیک کړی. دکشمیرستان په پولوکی دی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګروملتونو قواوی ترهغه مهاله پریوځی چی دغه هیواد په خپلو پښو ودریږی.کشمیرستان دی هم بهرنی وسله وال وګړی اوډلی له خپل هیواد نه وباسی اوباید ملګروملتونوته یی وروسپاری.

۱۰- افغانستان،پښتونخوا،پاکستان(پنجابستان او سیندوستان)،کشمیر، هند او بنګلادیش باید د دوستۍ او دفاع یوسیمه ییز تړون لاسلیک کړي . دغسې تړون ستراتیجیک ژورتیا یانی (ستراتیجیک ډیپت) ته اړتیا له مینځه وړي او متقابل اعتماد ته لار هواروي. په دغه سیمه کې دې د وقایوي ډیپلوماسۍ (پریوینتیو ډیپلوماسي) لپاره د ملګرو ملتونو یو مرکز(په هند کې) او یوه څانګه یې(په پاکستان کې) جوړ شي- یا ددې سرچپه.
strategic depth... UN center for preventive diplomacy

ډاکتررحمت ربی زیرکیار کلیفورنیا (۳ می ۲۰۰۹ز کال)

یادونه: زه زیرکیار له منلي ورور ابراهیم نهیمي نه د زړه له کومي مننه کوم چی زما پورتنۍ څیرنه یې ټایپ اوپه خپله پښتوویپاڼه www.nahimi.dk/pashto خپره کړه او په دې توګه یې په کډوالۍ کې خپل ملي ، کلتوري او بشري مسئولیت ادا کړ. زه د هسک ښښتن په دربارکې د ښاغلي نهیمي د روغتیا او هوسایی هیله من یم! زیرکیار. کلیفورنیا، امریکا (۱۹ می ۲۰۱۰)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library